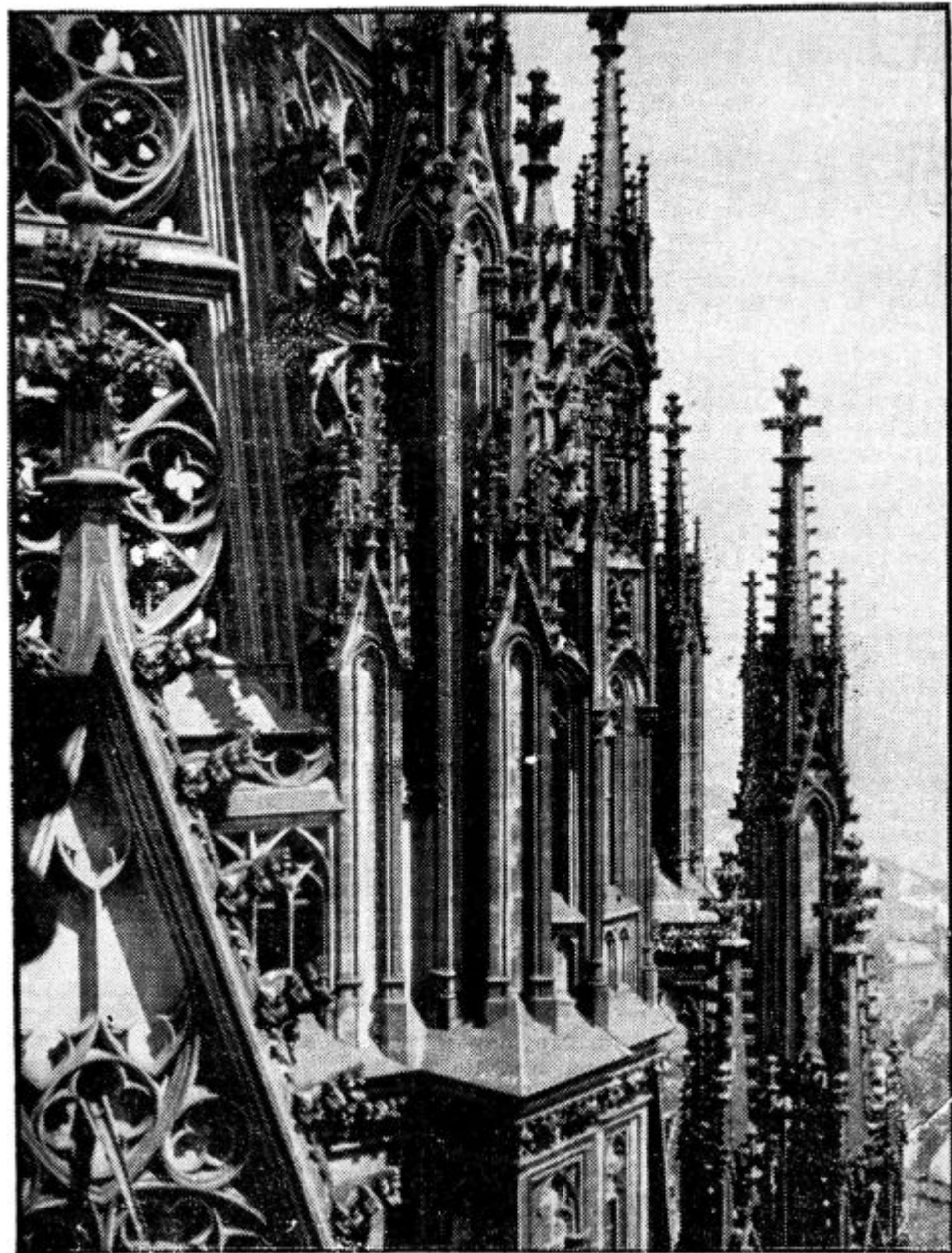

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 25.

V LJUBLJANI, 23. DECEMBRA 1934

KNJIGA 16.

SEVERNI STOLP KELMORAJNSKE STOLNICE

KOLIKO ČASA JE ŠE USOJENO ČLOVEŠTVU?

NEVARNOSTI ZA BODOČNOST ČLOVEKA

Učenjaki se zadnje čase čedalje češče bavijo s tem prastarim, vendar vedno enako sodobnim in zanimivim vprašanjem. Človek kot posameznik ve, da mu je usojen le razmeroma kratek čas življenja. Prej ali slej mora po prirodni nujnosti opustiti »sladko navado človekovanja«, kakor naše dejanje in nehanje na zemlji imenuje starina Janez Mencinger v svoji bajki za starce. Ob takih neveselih pogledih v bodočnost, se večina ljudi zateče k mističnim sanjam o boljšem onostranskem življenju, manjši del pa ve, kako je z individuom, zato preiskuje možnost, da-li je vsaj človeški rod kot celota varen pred usodo, ki je neminoven delež posameznika.

V prejšnjih vekovih so se ljudje pri različnih naravnih pojavih takoj začeli bati, da je vsemu človeškemu rodu udarila zadnja ura in da je napočil čas poslednje sodbe. Ne samo pojave repatic, tudi samo dejstvo nekoliko zaokrožene letnice je v našem plahem rodu že izzvalo neverjetno paniko. Iz zgodovine nam je znano, da je bilo l. 1000. tak mejnik, o katerem je krščanski svet mislil, da bo pomenil konec sveta. Kakor da bi se vesoljstvo ravnalo po nekem koledarju, ki ga je priznavala samo majhna manjšina človeštva.

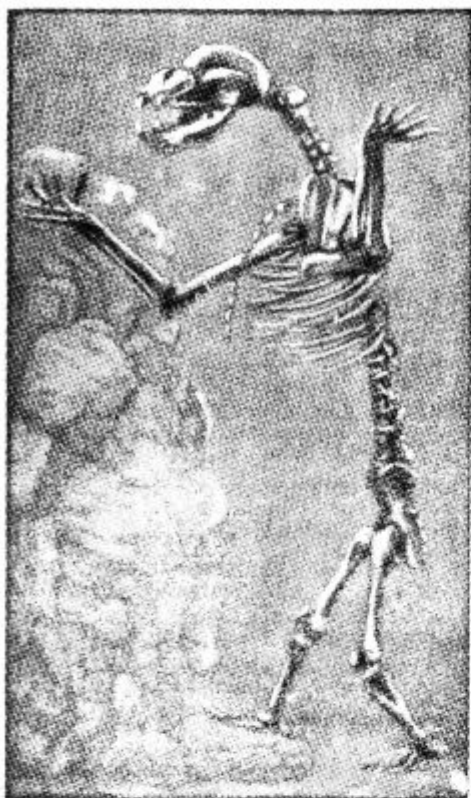
V tem pogledu smo danes treznejši in mirnejši; nihče se več ne boji nenadnega pogina sveta, tako pojmovanje se je zateklo v kraljestvo bajk in plaši le še one, ki so jim bajke v stanu delati veselje ali žalost. Znanost nam je dokazala, da so vse domneve o nenadnem koncu sveta popolnoma neutemeljene, ker je uničenje zemlje po kozmičnih vplivih za celo vrsto milijonov let izključeno.

Kljub temu pa obstoja vprašanje, da-li bo človeštvo večno živelo na zemlji, t. j. toliko časa, dokler trajajo na našem planetu življenjske možnosti za bitja naše vrste. Izsledovanja učenjakov, osobito iz novejšje dobe, dajo dovolj poudara za to, da človek ne bo večno gospodaril na svetu, morda niti one milijone let, v katerih se možnosti za življenje človeške pasme ne bodo preznatno obrnile na slabše. Pred vsem mislimo pri tem na biologe in njihova raziskavanja.

Znano je, da so pred človekom skozi neizmerno dolge časovne dobe živele na naši zemlji čudovite in gorostasne živali, ki pa so le doigrale svojo vlogo in prav presenetljivo naglo izginile z lica sveta. To velja ne samo za vse vrste zavrijcev, predpotopnih pošasti, marveč tudi za nekatere sodobnike človeka, n. pr. za jamskega medveda, orjaškega slona mamuta itd.

Ti zastopniki živalskih vrst so tako popolnoma propadli, da bi človeštvo o njihovem nekdanjem obstoju ne vedelo prav ničesar, da nam ni mati zemlja v svojem krilu ohranila najverodostojnejših prič: okostja. Zakaj so te živali izumrle? To vprašanje gotovo ni brez zanimivosti in važnosti. Morda res vlada v narodi železni zakon, da si morajo v življenju vseh vrst v neizprosni krogotoku slediti dobe dviganja, procvitavanja in propada, kakor jih opazujemo lahko vsakodnevno pri naših soljudeh in kakor jih poznamo iz zgodovine pri različnih narodih. Misel, da začetku kake vrste mora nujno slediti tudi konec, je v resnici na dlani, ako pustimo človeški logiki neokrnjeno veljavo. Saj imamo množico primerov, ki nam potrjujejo tako sklepanje, in to primerov, ki dokazujejo ravno minljivost onih človeških skupin, ki so nekoč gospodarile nad svetom. Vendar pa je posploševanje tega logičnega sklepa na vse vrste živih bitij popolnoma napačna. Poznamo namreč na zemlji mnogo živih bitij, ki so se od začetka življenja na naši zemlji pa do današnjih dni ohranile v neizpremenjeni obliki. Problem o umiranju vrst se tedaj ne da rešiti enostavno s posplošitvijo. Če ta logični zaključek tedaj ne velja za mnoga živa bitja, zakaj naj bi veljal ravno za človeka? Če velja za zavrijce, za mamuta, za jamskega medveda, s tem še ni rečeno, da je tudi človek podvržen neizogibnosti sličnega konca.

Važen korak naprej so v tem pogledu novejša raziskavanja okostja izumrlih živali. Ponekod jih imamo toliko, da nam omogočajo najrazličnejše preizkuse in raziskave. V znani »zmajevi votlini« v Mišnici (Mixnitz) pri Gradcu so odkrili vsaj za 250 ton kosti, pripadajočih večinoma jamskemu medvedu. Jamski kosmatinec je tam prezimoval in tam po

OKOSTJE JAMSKEGA MEDVEDA

vsem videzu često tudi zaključeval dneve svojega življenja. Kostí so se nagrmadile v plasteh in ako te kosti proučimo, dobimo natančno sliko razvoja jamskega medveda. Iz tega so učenjaki res dohnali, da se je medved v teku tisočletij izrodil (degeneriral) tako zelo, da ni bil več kos težkemu boju za obstanek. Gorkejši presledek med dvema lednima dobama, je dovoljeval, da so živeli in se dalje razmnoževali tudi slabotnejši in bolni posamezniki, s čimer se je pokvarila nekdanja življenjska sila pasme. Tako oslABLJENA pasma se pod ostrejšimi življenjskimi pogoji v drugi ledni dobi ni mogla več vzdržati. Izumrla je in napravila prostor jačji in odpornejši vrsti. Preostale kosti gorenjih plasti nam nazorno predočujejo ta uničevalni proces.

Ista usoda je zadela tudi mamuta. V prvi ledni dobi si je z velikim naporom kopal izpod trde zmrzle snežene skorje svojo hrano, ob nastopu toplejše dobe pa so njegova okla postala nepotrebna. Rastla pa so in ker se niso obrabljala, so se zavijala nazaj. Ko je zo-

pet zagospodoval mráz nove ledne dobe, so postala okla nerabna in jadni orjak ni imel orodja, s katerim bi prodrl trdo sneženo odejo do hrane. Hiral je in hiral, naposled pa žalostno poginil.

Izrodítev je tedaj usoda, ki preti obstoju človeka. Telesno delo je dandanes močno nadomestil stroj in bi po tem takem pri človeku bila opasnost, da oslabe njegove roke in noge. Nepriradna prehrana dodaja svoje in ako posplošimo te pojave, konec našega kulturnega človeštva niti ni tako daleč. Vendar objektivno gledano, za človeški rod le še ni prav nikakršne nevarnosti. Vživalci, ki se izrajajo, tvorijo namreč tako neznamenat odstotek nasproti sto in sto milijonom, ki si z delom in v potu svojega obraza služijo svoj borni kruhek, da se nam ni bati konca človeški vrsti. Vrh vsega so vživalci zaključena družba, ki se ženi in moži med seboj in ima tudi silno malo naraščaja — so tedaj že v stadiju izumiranja.

Kar velja za posameznike človeške družbe in za nekatere nje sloje, to se lahko opaža pri celih narodih, ki izumro, človeštva pa je kljub temu na zemlji čedalje več. Izumiranje je pri narodih istega plemena samo navidezno, kadar pride čas njihove politične smrti. Rimljani so propali kot političen narod, ni pa s tem konec njihove rase, ki poživljena z zdravim primesjo zmagovalcev-barbarov, živi dalje v današnjih romanskih narodih. Polabski Slovani, karantanski in panonski Slovenci so po velikem delu politično izbrisani z lica zemlja, žive pa dalje kot Prusi, Bavarci in Madžari. Od Keltov imamo danes le še neznatne ostanke, toda ti ne žive danes samo v Irčih, Galcih in Valižanih, marveč tudi v Francozih, Anglosasih in v raznih drugih narodih. Med Čehi, Poljaki, Slovenci in Hrvati so utonili številni nemški priseljenci, ki žive dalje v slovanskem okolju. Faktično izumiranje je opaziti samo pri primitivcih: severnoameriških Indijancih, otočanih Južnega morja in Avstralcih, ki podlegajo boleznim, zanešenim mednje iz kulturnih dežel: jetiki, kozam, alkoholizmu in nehi-gienskim prilikam, v katerih žive primitivci.

Omikani narodi s polnim pravom tožijo, da se pri njih širi izrodítev v tej ali oni obliki, toda s tem še ni rečeno, da bodo njihove zemlje ostale prazne. Nanje že s pohlepom čakajo milijoni in milijoni skromnih, toda čvrstih in živ-

ljenja želnih naslednikov. Človeštvo se obnavlja iz nekulture in izumira v kulturi. Za njegovo smrt pa še ni nikakih znakov, saj je človeška vrsta vzeto geološko še tako mlada, da ni preživela niti ulomka one dobe, ki so jo preživeli na zemlji izumrli zavrijci. Človeška vrsta na zemlji je šele v svojih začetkih, nje-no bivanje na zemlji je komaj trenutek, ako ga vzporejamo z dobo, ki je bila dodeljena zavrijcem. Skrb in bojazen za usodo človeštva je tedaj neosnovana, dasi je gotovo značilna za človeka. V posebno poglavje pa spadajo težave, ki jih bo imelo človeštvo v prihodnjih stoletjih zaradi preobljudenosti. Moderna znanost in tehnika sta odstavila one činitelje, ki so doslej skrbeli, da ni nastopila preobljudenost. Kužne bolezni in leta gladu so nekako urejala prirastek. Od teh regulatorjev nam je danes ostala samo vojna vidimo pa, da niti tak strahoviti pokolj, kakor je bila nedavna svetovna vojna, niti najmanj ne ustavi naraščanja človeštva, kvečjemu ustvari neugodnejše številno razmerje med Evropci in Azijati.

Med učenjaki pa so tudi nekateri posebneži, ki se nočejo odreči misli na katastrofalen konec človeškega rodu. Ruski kemik Plotnikov napoveduje pogin človeštva zaradi pomanjkanja oglji-

ka. Večni krogotek ogljika je eden izmed pogojev življenja na zemlji. Merjenja pa so pokazala, da je v zgodovini zemlje vsebina ogljikove kisline v zraku vedno manjša. Z nastajanjem premoga, z razpadanjem različnega kamenja so vedno večje količine ogljikove kisline vezane in tako odtegnjene zraku. Ker je ta proces večen, bi se nam res utegnulo občutiti sčasoma pomanjkanje ogljikove kisline, s čimer bi bilo prizadeto višje življenje na naši zemlji. Ta opasnost pa seveda še ne preti nam ali našim znancem prihodnjih tisočletij in je zato težko govoriti o nje aktualnosti.

V ostalem nekateri učenjaki odločno ugovarjajo dognanjem ruskega kemika. Pravijo, da nikakor ni mogoče določiti količine ogljikove kisline na zemlji, ker je naše poznavanje ozračja zelo skromno in zlasti o višjih plasteh nimamo še nič dognanega. Tudi neprestani izbruhi ognjenikov in neprestano sežiganje goriva skoroda sproti nadomešča izgubo ogljikove kisline. Ta katastrofa, ki jo napoveduje Plotnikov je tedaj vsaj toliko oddaljena od nas, kakor obetano ohlajenje sonca. Sonce bo s svojimi žarki še dolgo ogrevalo zemljo, sicer pa bodo pokolenja one daljne dobe že imela možnost, da zapuste naš tesni planet in se preselijo na Venero. br

MATEMATIK, ROJEN SLEPEC

Edinstven dogodek so zabeležili anali švedske znanosti, ko je dr. Nils Juringius, ki se je rodil slep, na stockholmski univerzi javno zagovarjal svojo tezo o simetričnih funkcijah in si je priboril doktorsko čast. Mlademu učenjaku je pripomogla do uspeha nepremagljiva energija in njegov čudovit spomin. Njegova stara mati mu je čitala skozi leta najrazličnejša učena dela, ki jih je Juringius pri študiju rabil, in je po njegovem diktatu tudi pisala njegovo znanstveno delo; bila mu je najzvestejša in najboljša tajnica.

Juringiusovo delo je izredno globoko in čisto specialno. Celó njegov oponent, profesor iz Upsale, je moral priznati, kako mnogo truda ga je stalo, da je vso snov doumel in pretehtal. Po svojih kritičnih opazkah je takole nagovoril mladega doktorskega kandidata: »Poleg sveta oblik, barv in črk, ki v njih večina ljudi uživa, je še drug svet, ki ga pa malokdo pozna; to je svet absolutnih števil, svet matematike. Le malo ljudi je usoda osrečila z darom, da uživajo v kombinacijah števil in v simetriji oblik.«

Oponent je dr. Juringiusu čestital k temu daru, da je mogel tako temeljito pronikniti v svet števil in da je našel tam vir čistega užitka.

V. Hensel: MACESNA

VAGABUND PETER

PRAVLJICA, KI SI JO PRIPOVEDUJEJO SNEZINKE V SVETI NOGI*)

SLAVKO GRUM

Peter je stopal skozi noč in težke korake je puščal v snegu. Pot je rila skozi gozd in čudna je bila tihota, če se je utrl sneg raz smrekovo vejo. Hosta je bila zamaknjena v svojo smrt, komaj da je misel vzprhutala med vejevjem. Tudi Peter je bil sam v sebi in je gnetel po svoji razcapani duši. Moral je gledati vase, ker zdelo se mu je, da tudi njega pokriva snežena odeja.

Pijana je bila njegova duša; gnjavila se je kot kmečki beraček, ki sedi v krčmi in se tolče po prsih:

— Zakaj ne bi sedel k vam in pil iz vašega kozarca? Brez zamere, a tudi jaz sem človek in vreden človeške časti! Peham se in garam kot vi, zakaj bi se ne smel smejati z vami? Berač sem, res je, a ponosen sem na svoje beraštvo, kot vi na vaše kašče. Poglejte kolesnice na cesti, vsaka teče svojo pot in vsaka je drugačna; pa se ozrite v daljavo in videli boste, da se nedaleč vse riže spojijo v eno in isto črto. In verjemite, tako je tudi z nami. Na videz živi vsak drugače in po drugi pameti, toda koncev koncev teče naša pot v isti črti in vsem enako. V vseh telesih vriska in joče ista godba, naj so v capah ali baržunu. Vsi se pehamo za istim znamenjem, gospod in berač. Zakaj bi me torej podili od mize? —

Za hip se je strznil vagabund in pospešil pijani korak. Pa zopet se je pogreznil vase in misel se mu je na novo opotekla. Prešerno je zavriskala v svojo revščino, toda žalostno je odmeval vrisk po mrtvih pokrajinah duše, da se je Peter zasolžil in se mu je stisnilo grlo.

*) To »črtico« je poslal avtor pred štirinajstimi leti uredništvu »Slov. Narod«. Obležala je v miznici g. Fr. Govekarja, ki je takrat urejal kulturno rubriko oziroma feljton. Ko sem za g. G. prevzel feljtonsko rubriko, sem prevzel tudi njegovo »zapuščino«, med katero je bila tudi ta »stvar«, kakor imenuje avtor svojo črtico v spremnem pismu, datirano 22. dec. 1920 v Smartnem pri Litiji (pismo hranim v svojem zasebnem arhivu). Razne neprilike so zahtevale, da je ostal rokopolis pozabljen v zaboju vsa ta dolga leta. Urednik.

Slavko Grum

Neznansko dolga in trpka je bila pot, ki jo je hodil Peter iz materinega telesa do te noči, zato mu je bilo inako pri srcu.

Vsak človek nosi v sebi lepoto ali vsaj spomin nanjo. Človekova duša je ali pokrajina pomladi, kjer zveni pesem bodočih rož ali pa jesenski dan, ki je poln trepeta o minulem cvetju. Petrov dan pa je bil dan smrti in trudnega čeževja, ki tolče na senci in zamori vsak utrip srca. Ves v meglo zaviti, da se ne vidi, kje nehuje zemlja in pričinja nebo: dan brez obzorja. To so dnevi, v katerih ni ne pomladi ne jeseni, še zime ne. In tak je bil Peter.

Danes pa je božična noč, sveta noč. To je noč, v kateri se zave sleherna materija sama sebe, ko še gozd razmišlja in ždi žival v svoji luknji.

Pred Petrom se je razgrnila njena svetost, da je stal kot nag in izvržen v snegu. Silno ga je tiščalo njegovo znamenje k tlom in globoke so bile njegove stopinje v snegu.

Peter je bil zaznamovanec; ne zato, ker je bil potepuh in cesten človek, mnogo je takih. Peter je bil iskalec in njegova hrepenenja so valovila v vseh ritmih, ki zvene v naravi.

Da čujete samo eno: vagabund Peter še nikdar ni ljubil. Ni se mogel domisliti, da ga je kdaj pobožala materina roka. Enkrat edinkrat je prišel k sebi kmečko dekle, potem si je pa z rokavom ubrisal usta; bal se je, da se opuhne, ker je poljubil brez ljubezni.

Zato je gnetel svojo dušo kot blazen kipar kupila.

Hosta je ponehala in stopil je na plano. Raz holm so se spuščale kočice, kot bi drsele po snegu v dolino. In iz vsake je mežikala lučica in v vsaki je bila sveta noč.

Zopet se je opotekel; zdelo se mu je, da ga je pobožala mati, da je poljubil ljubico. Lučice ga pozdravljajo in ob peči ga čaka družina, na mizi se pa kadí božična večerja.

Spotaknil se je in padel v sneg. Zdrznil se je kot zločinec, ki ga utapijo pri krivem dejanju, pijana podoba je zginita v nič.

Namenil se je že, da stopi v kočjo in prosí za prostor za mizo in pečjo. Pa kdo mara potepuha v svoji sredi, če so pobožno in sveto ubrane misli?

Zlezl je na skedenj in se zaril v mrvo.

Ni se mu dalo spati, prevzela ga je božična noč. Kot svetle rakete, ki prasnejo v temo in razkoljejo noč, so gorele misli v njem.

— Kakšne sile razkrajajo življenje in kaj je koprnenje? Da bi mogel samo za en trenutek strepetati v skrivnosti vseh skrivnosti! —

Nič ni vedel kaj hoče in če bi razgrnil kdo pred njim vse vrednote sveta in dejal: voli in vzemi, pri Bogu, ne bi stegnil roke. Zajokal bi se in zameril. Bil je Peter otrok, ki posluša z divnim zanosom pravljico o zlatem gradu, ki pa ne mara za zlato.

Dvignil se je in naslonil ob lino. Oblaki so se izvilili iz nebesne teme, žarka solza je pripolzela ž njih in zabajala z modro svetlobo dolino pred njim v pravljico, ugledano v hrepenenju. Petrova duša je začela zarjo še nedoživljene lepote.

Tedaj je pritaval od nekdaj glas božičnega zvona. V dolini so se utrinjale lučice in polzele po holmu navzgor. Ljudje so šli k polnočnici, da se poklonijo

Bogu; ne, da se poklonijo samim sebi. Ker sveto noč se vsak pogovarja z Bogom, najsi ga že moli ali kolne.

Peter je spremljal lučice z očmi in doživljal ubranost ljudi, ki so nosili te plamenice. Na sosednem holmu pa je blestela najsjajnejša luč, ki je prihajala z grajskega poslopja. Bil je dvorec gospoda te doline.

— Kaj neki se godi sedaj za tistimi zidovi? V kakšni radosti drevenijo bitja tam notri?

Čudna sila ga je dvignila, da je zlezl iz skednja in jo mahnil proti gradu.

Dospel je do parka, ki je obdajal dvorec. Prekobili so ograjo in prekoračili vrt. Drevje, ribnjak in marmorne sohe, vse je blestelo v snežni odeji. Zdelo se je, da so amourette ljudje, ki so oledeneli v poljubu. Kopitast faun je objemal ljubico, kot se oprimeta dva drevesa s svojimi vejami.

Zarka svetloba je lila z grajskih oken in Peter se je povzpел na višje stoječ spominek, da dojame življenje te luči. In zagledal je blesket neštetihi luči in pisano množico radostnih ljudi.

Ko se je privadil žareči pegi v očeh, je razločil sredi prelepe sobane smreko, ki je blestela v lučicah, kot bi zagoreli snežni kristali v gozdu na smreki. In krog te smreke so se gibali razkošno oblečeni ljudje.

Da bi videl še več, je zlezl potepuh na visoko drevo. Razgled, ki se mu je odprl sedaj, je bila toaletna soba grajske gospodične Luize. Sedela je pred zrcalom in roke so ji lile trudno po telesu navzdol. Služabnica ji je spletala lasa in uravnavala obleko.

Petru so gorele oči, srkal je vase podobo in je pozabil, da je capin.

V sobo stopi gospod, v šemo napravljen; z nemirnimi rokami ji nekaj dopoveduje. Dvigne se gospodična in oba zapustita sobo.

Vagabund se je zavedel; ni vedel kaj in spustil se je po veji k oknu, odrinil oknice in bil je v sobi. Vsa topla je bila in dišeča po lepi ženski. Peter je stopil k stolu, kjer je sedela ona in zagledal svoj obraz v zrcalu. In bil je kot zvok utrgane strune. Prej je sijal v steklu obraz, prenežna pesem na gosli. Videl ga je poleg svojega in ju primerjal. In njen je bil nežna in gladka ledina, njegov pa globoko razorana zemlja. Njegova njiva je rodila kameenje in uporno misel, njen vrt je duhtel v rožah in ljubezni.

Pozabil je, kje je, videl je le oba obraza. V njem je zarjovela zver — mladost: vsa hrepenenja, ki so se kdaj užgala v njem, so zagorela v silen zublje.

— Da bi bil le za trenutek tako lep in bi se smel gibati samo za časek med temi ljudmi! Da mi je piti le enkrat iz njihovih čaš, da bi videl, če se je v njih življenju razrešila skrivnost, ki razjeda človeka! Da bi — — — o prekleti — bi —! Cvileč pes sem, ki bi — — — a ne bo nikoli! —

Začel je uravnati svoje lase. Namažil se je z dišavami, ki jih je našel na

mizici in si obelil lice s pudrom. Ves zamaknjen je bil v izpremenjeno podobo, ko prihite od zunaj koraki. Planil je k prvim vratom, ki jih je dosegel in bil je zopet sam. Padel je na stol in zagrebel roke v lase. Pa zopet se odpro vrata in na pragu stoji ona, vsa hladna in nedostopna v svoji lepoti. Potepuh je odrevenel, prepričan je bil, da sanja.

— Kaj sediš tukaj ljubi gost in se cmeriš, pojdi vendar v družbo. Gotovo dobiš damo, ki ti bo po volji, saj nas je dosti. Pa kak originalen kostum! Veš kaj maska, odkrito ti povem, ti si mi všeč. Kako si prišel na to idejo, mislila

ALBRECHT DÜRER

MADONA S ČIZKOM

sem, da ste vsi enako dolgočasni, da se v vaših polizanih glavah ne more roditi nobena smelejša misel več. In kako umetniško si si začrtal mimiko v obraz! Maska, ti si mi všeč. Tu imaš roko in pelji me na ples! —

Peter ni poizkušal govoriti, vedel je, da sanja ali blazni. Zato se ni brigal za svoje besede, ne za okolico. Vse se mu je zdelo popolnoma naravno in da se je morala tako končati ta presveta od vseh noči. Prijel jo je za roko in po žilah je čutil peneče vino. In lepo mu je bilo pri srcu.

Čudno ga je pogledala Luiza, ko ni mogla zaplesati z njim in še bolj jo je zanimal čuden neznanec. Plemič, pa plesati ne zna! Pustila ga je sredi množice mask in Peter se je razgledal krog sebe. Sredi prostora je videl žareti prelestno drevo, ki ga je že videl prej z vrta. Vse je bilo ovito z zlato pajčevino. Peter je mislil, da je to sveti večer na nekem drugem svetu, ne v tem življenju.

Sedel je k mizici ob steni, ker so se mu šibile noge. Opazoval je rajanje gospode in srkal vase godbo. Nenadno zapazi sebi nasproti zopet obraz lepe ženske. Nalila mu je kipečega vina in Peter je spil dve, tri čaše na dušek. Postajalo mu je toplo, dobil je pogum in besedo. Razvezal se mu je jezik in govoril je take besede, da ni vedel, kako jih je rodila duša. Obraz gospodične mu je žarel v tih strasti nasproti in njenega glasu ni razločil od godbe. Sklonil se je in ji poljubil roko z razbeljenimi ustnicami; vzdrgetal je v sladki mrzlici.

Dolge ure je trajala zabava, Petru je bilo kot hip. Krog njega so bleščale luči in soba je plesala krog njega v taktu godbe. Nasproti pa mu je gorel obraz in Petrove oči so bile užgane od čudnega ognja: razklalo se je nebo in capin v snegu je zagledal nebeško glorio.

Gosti se poslavljajo, Luiza mu šepne v uho: Pojdi tako in tako in počakaj me v sobi.

Vagabund se je opotekel po hodniku in vsaka mišica njegovega telesa je trepetala. Bilo mu je, kot da se je danes rodil in preteklost je zginila v pozabi, kot bi pohodil umazane cape.

Ni vedel kako in kaj in Luiza mu je ležala v rokah. Prišel jo je k sebi in zaskral poljub iz njenih ust. Ista sila, ki poganja rože iz zemlje in biča oblake z bliski, je rodila v njem ljubezen in sproščen element je butnil na dan. In pijana sta se zgrudila na postelj.

Medel dan se je zgrnil v sobo, ves zavil v žalost in meglo.

Luiza je planila kvišku. Na preprogi ob postelji je spal vagabund, globoko je sopol kot čvrsta žival.

Zagrebe mu nerovne prste v lase in ga drami iz spanja:

— Ljubček, dan je, hitro moraš oditi!

Capin je težko odprl oči in počasi se mu je vrnila duša iz brezdnega pozabe. Planil je pokonci in si pritisnil pesti ob senci.

— No ljubček, boji pameten in domisli se že, kje si. Glej, dan je že, oditi moraš. Preden pa greš, povej že vendar, kdo si in kdaj se zopet poljubiva.

Vagabund je stal sredi sobe kot velikanska senca na večernem nebu. Težko je zahropel, potem se mu je pa zlomilo iz prsi:

— Hvala ti, ženska! —

Potem se mu je spačil obraz in v satanskem smehu je bruhnil iz sebe:

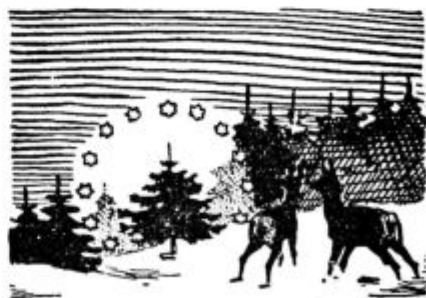
— Capin sem, potepuh. Mislila si, da sem polizan gospod v beraški navlaki, a držala si v rokah resničnega vagabunda, ki je berač tudi nag in če je brez cap. —

Obraz gospodične se je razklal v potezi groze. Glas se ji je zadrnil v grlu, težko je padla na ležišče in siknila:

— Prekleti! —

Okno je zažvenketalo in Peter je skočil na vrt. Z daljave se je lomil njegov smeh kot veter ob polnočnih grobovih.

Ko so šli ljudje na sveti dan k prvi maši, so našli v snegu zmrznjenega berača.

STAROST BAKTERIJ

Nove raziskave so dognale, da utegne biti starost bakterij izredno velika. V opoki iz notranjosti 600 do 1400 let starih sten peruanskih zgradb so našli n. pr. številne žive bakterije, ki so težko prišle vanje pozneje nego ob času, ko so te zgradbe postavljali.

SKOZI BEOGRAD V PEĆ

DR. ANTON DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

Ker je bila ta dan nedelja, smo ob hladni, deroči Bistrici dobili precej nagcev. V globoko zajedeno strugo pa se brž prikrade senca, zato smo se hitro nakopali in krenili k tastu Rajeviću, čigar vrt me je spomnil svetopisemskega raja. Sorodnica, profesorica francoščine, nam je svirala in pela, moj tovariš ji je s pridom pomagal s slovenskimi in srbskimi popevkami.

Na hodžev klic vidiš zvečer, kako hito muslimani k Bistrici, ki je na vse strani razpeljana po mestu nalik Mozeli v Bernkastelu, kako si umivajo

ga pri »Jutru«. Ta mu je bil med vojno življenje rešil, za kar mu je g. direktov vpričo naju pel veliko hvalo. Pravil je, da slušbuje v Peći slovenska učiteljica, begunka iz Istre, pri katastru pa neki geometer, tudi prebežnik. Suplentka Grafenauerjeva je nedavno delovala na tej gimnaziji. Jojičev pomočnik dr. Mihajlo Stevanović pa mi je sporočil pozdrave za profesorja Grafenauerja ml., ki sedaj v Ljubljani lika srednješolski naraščaj. Da pride še letos tja doli službovat mlajši naš tovariš Potokar, se mi seveda niti sanjalo ni.

DECANI

obraz in noge, da stopijo v džamijo. Stare šege so se ohranile pri njih tako neokrnjeno, da hodijo baje iz Turčije verniki k nam obhajati svoje praznike. Tako bodo morda starodetni rajhovci hodili k nam poslušati naziv »milostiva«, ker so tam odpravili naslova Gnädige Frau in Dienstmädchen, nadomestivši ju s Hausfrau in Hausgehilfin (Journal de Genève 25. 8. 34).

Mesto dobi v kratkem elektriko, transformatorji že stoje. Za zdaj je razsvetljava še primitivna. Slikovita je žerjavica na valjancu ali pločevini, na kateri peko prodajalci koruzne storže.

Moj tovariš, obenem cicerone, me je gnal drugo dopoldne v gimnazijo — to jesen je dobila novo stavbo —, da je sporočil ravnatelju Velimiru Jojiću pozdrave novinarja Gmajnarja, zaposlene-

Ob visokem gorskem grebenu smo se popoldne peljali vsi štirje na izvor Belega Drima, kjer se vrše dela za izkoriščanje vodnega padca. Voznik Filip Santrić je obzirno zavil kobilici Mico in Fano proti razvalinam mesta in cerkve, koder je nedavno izkopaval direktor Jojić. Albanci ga pozdravljajo, čeprav ga med seboj zmerjajo s pridevkom Dreč (Hudič, prim. lat. Draco), ker brska po svetih tleh. V ogradi vidim Albanca, ki se po končanem poljskem opravilu priklanja Alahu. »Dobro je, ako je narod veren, samo da ni licemeren.« glosira prijazni »Dreč«. Stopimo še v džamijo, pri čemer sem zagazil med grobovi na črepaho — tu ji rečejo žaba, naših žab menda pač ne poznajo — in gledamo napise po kamenih. Nekateri so latinški ali staroslovenski.

Odtod se odpira krasen razgled po plodni Metohiji: vino, tobak, svila, sadje. Slovejo zlasti jabolka buzljije, tako prosojna, da se jim seme vidi. Nazaj gredoč obstanemo pri toplicah, nedavno odkritih, dasi že v rimski dobi znanih. Vsakdo si sme tu postaviti barako — stoji jih že cela vas — in plačuje občini po dinarju od kopeli. Oglas o tej banji ali ilidži je bil že nabit na ljubljanskem magistratu. Vse vkup se zdi velik ciganski weekend, poljiški zbeg ali bežanija. Tu sem se nadejal, da bom srečal našega rojaka poročnika Čeha.

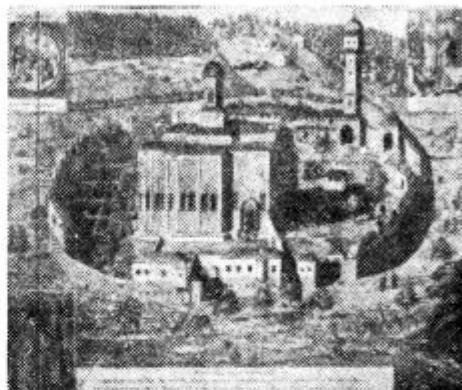
Videč, da si zapisujem opazke, me obstopijo ljudje. Albanec Demuš Sadik iz Strelcev mi pripoveduje, da je za svojo pljučno sušico bil izdal že 100.000 dinarjev, pa je bil tri leta že na pol mrtev. Zatekel se je k mostarskemu čudodelniku Sadiku, k avstrijskemu Zeileisu, k zagrebškimi in dunajskim specialistom, a vse bob ob steno. L. 1930. pa si je kot prvi gost tega vročega kupatila čudovito naglo opomogel. Do 8. avgusta je letos občina prodala 36.000 vstopnic za kopanje, ki bo trajalo še ves september.

Večer je hladen. »Znam ja čud Metohije,« pripomni direktor Jojić, ki je ob najhujši vročini odšel zdoma s — površnikom. Še bolj me je zazeblo, ko sem ob cesti videl spomenik bogatašu, ki ga je pokončala ljudska sodba, ker se je držal gesla: »Sedi, jedi, pljačkaj!«

Po izborni večerji — čast gospe Olgi Tomčevi — in trdnem spanju sva se čila nakanila drugo jutro v Dečane z avtobusom. Vozačev spremljevalec naju je hotel ociganiti za dvojno ceno. Tudi dva druga potnika sta se pritožila, da ju je mislil opehariti. Vnel se je oster prepir. Kako je že rekel Oné: »Sedaj ko huda kriza vre, človeku hitro kri zavre.« Z nama je potegnil tudi prof. Mihačević iz Prizrena, ki je šel na obisk k obolelemu nečaku v dijaško kolonijo pri Dečanih, in vsekako službojoči orožnik s svojo molčečo navzočnostjo.

Od ceste je bilo še dobre pol ure hoda ob Dečanski Bistrici do samostana Sv. Spasa. Visoko cerkev nama je večče in ljubeznivo razkazal mladi duhovnik, profesor zgodovine, g. Ambrozije. Plastične dekoracije po stenah razodevajo romanski vpliv, saj je sodeloval pri njih fra Vid, frančiškan iz Kotora. Redka je slika Kristusa z mečem, trdi prof. Millet,

Pantokrator ali Vsevladnik z njim grehe odsekuje. Tatarhan je nameraval hram božji spremeniti v džamijo (okoli 1690), toda ko se je odkrušil lev z zida ter ubil hodžo, je nakano opustil. Tudi med Viljemovo vojno se je pripetilo nekaj podobnega: ko je avstrijska vojska snemala svinec raz streho, je vojak s prvo pločo padel na tla in se ubil. Zato so krov pri miru pustili. »To je zgo-

DECANI v 17. stoletju (bakrorez)

dovinsko!« zatrjuje ekonom iz Djakovice, ki s samostanskim dijakom predava narodno gospodarstvo.

Prišel je še en obisk. Vse so nas pogostili z obedom. Stregli so dijaki, doma vsi iz Srema, »daljnega Srema, kde kamena nema«; domačega naraščaja pa ni! Najodličnejši zamiznik, podpolkovnik Sremčević, ki poveljuje polku v Novem Pazaru, jih je znal posebno razdirati. Pa njegove šale niso, da bi jih raztrobil po svetu. Dalje nam je pripovedoval, kako je med vojno v Ohridski okolici stanoval v votlem orehu, kjer je bilo ognjišče in miza, za katero je kvartalo hkratu 12 oseb, med njimi Slovenca Podboj in Mirko Seneković. Kadar jim je pošla pijača, je živahni Sremčević zakrožil Gregorčičevo »Njega ni.« — Manj zgovoren je bil orožniški kapetan, trebušnik s slovanskega juga, še manj pa ravnatelj novopazarske gimnazije. Po črni kavi smo šli še enkrat v krasno vežo božjo, ker je bil prišel še tretji obisk: vsem trem skupinam je vrli gostitelj na novo tolmačil umotvore Visokih Dečanov, katerih 600letnice se je 7. oktobra 1934 spomnil Vl. Regally v »Jutru«... Ženskam se je za malo zdelo, ko jim je redkobradi mladenič Ambrozije zabranil pristop v ádyton, moški pa nismo smeli samo okrog altar-

ja v tem predelku. Zato pa so smeje Evine hčere poljubiti mumificirane pokojnike v rakvah, vendar ne brez denarne odškodnine. Podpolkovnik je vljudno ugovarjal proti takemu dotikanju z mrtveci, češ, da so nekje nekega svetca verniki močno oglodali, ker je vsak pri poljubu odnesel nekoliko mesa s seboj za spomin.

Na mostu pri izvirku slatine smo se poslovili, midva sva se šla kopat v Bistrico, potem pa nazaj na avtomobil in v Peč, kjer naju je nagovarjal frkolin: »Šprehen zí dočj?« z močnim podarkom na z. i. »Merabá, merabá« je pogosten pozdrav v tem mestu, ki bi ga moral popisovati C. Mauclair, blazno zaljubljen v barve, kakor priznava v popisu »Pays du feu rose« (1933).

Po večerji — glavna jed je bila domača »mijana«, črnogorski paprikaš — nas je mlinski uslužbenec Murat kratkočasil s kramljanjem o turških ženitnih običajih. Turki imajo največ po 3 žene, ki si še danes zakrivajo obraz. Do balkanske vojne so hodile zakrite zastopnice vseh veroizpovedi. Muslimani so trojni: »Bošnjaki«, t. j. Srbi iz kate-regakoli kraja; Albanci in Turki. Poslednji dve plemeni govorita srbski le narečje s starinskim poudarkom: takó velí njemú pod vodám crvéna paprika. To je sicer govorica menda vse Črne Gore in še mnogih pokrajin. (Gl. dr. M. Malnerič: O nekaterih imenih in o čakavskem naglasku v Beli Krajini, Čas 1927).

Drugi dan me je moj cicerone zmail v pisarno francoske družbe Baignolles, ki bo dobremu milijonu km svetovnega železniškega omrežja dodala še repek železne kače, med Prishtino in Pečjo. Ravnatelj, ki zna skoro le na »parlevú« ali »kontravojé«, nama je povedal, da bo tir dovršen l. 1936. Neki ljubljanski tednik pa je 30. 8. 34. pisal, da je B. plačala milijon dinarjev globe, ker je drugim podjetjem oddajala breztrošarinski bencin, določen za njeno uporabo.

Po ulicah in trgih je velik živžav: semenj. Fant v rdeči srajci poje:

Oj, oj, što rodiš, devojko?

Tale »rodiš« je pač »radiš« kakor v naši:

Kaj pa, dekle, tukaj delaš...

Pri brivcu je pomočnik z veliko brisačo proti meni zamahoval, da mi niso muhe preveč sitnarile. A ta stranpotica je bila vzrok, da sva se s tovarišem

zgrešila. On je krenil k omenjenemu živku Rajeviću, pečanskemu Srbu staroselcu, ki je kot bivši štipendist turške vlade v Carigradu pisal v »Progrès de Salonique«. Nato pa je moj družnik hodil po sejmu in si zapisoval cene: krompir 1 kg — 0.50 Din, pšenica 0.80 do 1 Din, govedina 7, ovčina 8, svinina 9 dinarjev, paprik 10 za 1 Din. Jaz pa sem taval drugod in na dopisnici poslal včerajšnjemu gostitelju naslednjo zahvalo:

V visokih Dečanih

Samota. Čar zelenega zakraja.
Svečano sonce. Dečani Visoki
učarani v tišini tu globoki
žaré se od svetniškega sijaja.

Po hramu božjem, s črnim molkom v roki,

učen redovnik z nami se sprehaja,
duha v umetnost vedro nam uvaja,
ki diha tu stoletja pod oblaki.

Ta hram se zdi mi svete sprave šator:
saj priča lik na vratih, zidu, svodu,
da tu Zapad roko podaja Vzvodu.

Zato pa, Kriste z mečem — Pantokrator,

tvoj meč naj bo nesloge klete zator,
odpre bodočnost našemu naj rodu.

O tem samostanu je »Slovanska revue« v Pragi priobčila članek Jaroslava Urbana s krasnimi ilustracijami na posebnih prilogah (»Jutro« 9. XI. 34).

Gorske ovce (R. Schneider — izrezanka)

SKRIVNOST GLEDANJA

»BELE LISE« ČLOVESKEGA TELESA

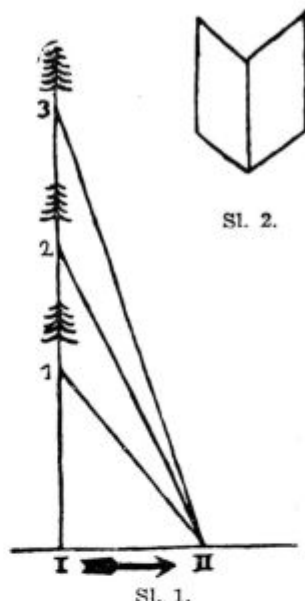
Kako se dogaja, da svet gledamo in spoznavamo? No, to je zelo preprosto. Kar gledamo, se izriše na mrežnico kakor na fotografsko ploščo, slika je prav tako obrnjena in to vidimo. A kako to sliko »razvijemo«?

Preden odgovorimo na to vprašanje, si moramo biti na jasnem, da naša vidna slika še davno ni tako ostrá kakor na fotografski plošči. Že Helmholtz je dejal, če bi mu njegov mehanik prinesel tako nepopolno orodje, kakršno je oko, bi mu ga vrnil, kajti vsi drugi optični aparati, ki jih je tedaj, pred 70 leti, imel, so »videli« mnogo bolj in so bili tudi zmogljivejši. Kaj tedaj počnemo s sliko na mrežnici, da vidimo? Vedeti moramo namreč, da je mrežnica za gledanje prav tako nujno potrebna kakor ves očesni sistem in kakor svetloba. Razvitje na plošči ustaljene slike se dogaja s kemičnimi procesi. Takšni procesi se morajo dogajati tudi v naših očeh, čeprav jih poznamo še zelo malo.

Z mrežnice gredo živčni snopi v možgane, skozi vse možgane do njihovih delov v zadnjem delu glave. Zdravniki pod organom vida zato ne zaznamujejo samo oči, temveč tudi možganske dele, ki so za gledanje potrebni. Ko nastane slika na mrežnici in se začnejo še nepojasnjeni kemični procesi, mora to živčevje vida kakor koli razdražiti in te dražljaje povedejo živci potem v možgane, kjer morajo na kakršen koli način stopiti v našo zavest.

Organ vida more le videti. Bodisi da vpada svetloba v oko ali da na mrežnico pritismo prst ali da jo kemično oziroma električno razdražimo, da jo izpostavimo močnim toplotnim ali mrzlotnim dražljajem, vedno bomo te dražljaje samo kot svetlobo videli. »Sunil ga je v oko, da je videl vse zvezde« — dovolj kratí uporabljajo ljudje ta izrek. Kako pa te »zvezde« po sunku nastanejo. Tega ne vemo še. Toda morda je to vprašanje, kako prav za prav vidimo, povsem nedopustno in morda se nam obeta odgovor, ki ga postavlja tu znanost, neke povsem drugje, kjer nihče na gledanje niti ne misli.

Zakaj imamo samo dvoje in baš dvoje oči? Gotovo ne samo zaradi lepe simetrije v obrazu in zavoljo nadomesti-

Sl. 1.

la, če se eno oko pokvari. Toda pravi odgovor na to vprašanje ni tako preprosto. Pred vsem stoji vsako oko na drugem mestu. To ima velik pomen. Če gledamo tri enako velika drevesa s točke I., kakor nam kaže priložena slika, tedaj jih vidimo kot eno samo drevo. Če stopimo na točko II., kakor nam kaže puščica, opazimo, da se drevesa ločijo čedalje bolj drugo od drugega in da stoje drugo za drugim. Lahko bi tudi dejali, da ima opazovalec pri točki I. drugačen pogled nego pri točki II., in lahko ugotovimo, da moremo med korakanjem od I. do II. premeriti oddaljenost dreves. Natančno vzeto, nam to korakanje niti ni potrebno, kajti vsak opazovalec sestoji prav za prav iz dveh opazovalcev, kajti vsak opazovalec ima dvoje oči, a vsako oko stoji na drugem mestu in ima nekoliko drugačen pogled. Desno oko je za majhen »korak« pred levim, desno oko vidi zato bolj na bližja drevesa bolj na levi in to tem bolj, čim bližja so. Ta različnost zadostuje, da moremo presoditi razdalje. Vsak človek z normalnimi očmi se lahko prepriča o resničnosti te trditve. Zapri eno oko in z ostalim boš prav težko presodil oddaljenost. Le redko se ti bo posrečilo vtakniti hitro in pravilno prst skozi obroček, večinoma bo prst šel mimo. Če gledamo kakšen predmet

samo z enim očesom, ga vidimo nekaj drugače, nego če ga gledamo samo z drugim očesom. Male razlike v obeh gledanjih zadostujejo, da vidimo svet prostorno, kakršen je v resnici, in ne ploščinsko, kakršen je na slikah.

Če opazujemo risbo 2. slike, ki naj predstavlja zganjen list papirja, se nam bo ta trenutek zazdelo, da gledamo v vboklino, drugi trenutek, da gledamo v izboklino. Resnični košček zganjenega papirja pa bomo videli vedno tako, kakor je v resnici, obrnjen proti nam. Če zapremo eno oko, tedaj ga bomo videli spet kakor v risbi, zdaj tako, zdaj dru-

gače, samo svetlobe in sence se nam bodo videle čudno postavljene. Pri gledanju z obema očmi uporabljamo namreč podzavestno vse razlike med svetlobo, senco in perspektivo, da se nam ojači vtis prostornosti oziroma telesnosti. Kako pa se zavemo minimalne razlike obeh očesnih slik, kako spreminjajo možgani to majhno razliko v vtis telesnosti, tega ne ve niti največji učenjak na svetu, to je spet ena izmed tistih »belih lis« v fiziologiji našega življenja, ki pomenjajo nepojasnjene uganke in ki jih je v našem znanju še toliko.
a, ht.

BOŽIČ NA ZEMLJEVIDU

Ako vržemo bežen pogled na zemljevid našega planeta, bomo našli v najrazličnejših krajih dežele, mesta, kraje, otoke, obale in jezera, ki so dobila svoja imena od krščanskega praznika, rojstva Jezusa Kristusa. Mornarji, raziskovalci in naseljenjci so dali taka imena, kadar so odkrili kak dotlej neznan kraj bodisi na sam praznik, bodisi v pričakovanju bližnje obletnice Kristusovega rojstva ali pa pod svežimi vtisi ravno minulega slavnostnega dne.

Prvi izmed primerov, v katerih je kaka točka naše zemlje dobila ime po božičnem prazniku, je nedvomno ta, ko je portugalski morjeplovec Vasco da Gama krstil del vzhodne obale Južne Afrike s tem imenom. Smeli Vasco je po naročilu kralja Manuela odjadrал l. 1498. s tremi ladjami na široko morje, da poišče evropski trgovini toliko zaželjeno morsko pot okoli Afrike v Indijo. Pozno na jesen, 22. novembra je Vasco objadrал rt Dobre nade in tako dosegel skrajno mejo tedaj znanega sveta. Sredi decembra pa so njegove tri ladje zašle v hude viharje, ki so se štiri dni poigravali s šibkimi brodovi tedanje dobe. Na prvi božični dan je bila Portugalcem usoda toliko naklonjena, da je vihar ponehal in da se je obupancem posrečilo pristati na afriški celini, približno na 30 stopinji južne širine Tu so odposlanci kralja Manuela našli prijazne domačine ki so s Portugalci radi sklepaali za slednje dobričkanosno trgovino. Vascovi ljudje so naložili na svoje ladje obilo slonove kosti in bakra, njihov noveljnik pa je, dal obali latinsko ime Terra natalis, t.

j. Božična dežela in ta naziv se je do danes ohranil v imenu države Natal, ene izmed držav Južnoafriške unije. Tudi glavno mesto te države se je dolgo časa imenovalo Port Natal (Božična luka), danes pa se zove Durban.

Blizu ravnika sredi neizmernega vodovja Tihega morja leži največji koralni atol (= otoški obroč z morskoročvo v sredi) Južnega morja, ki nosi ime Christmas Island (Božični otok). James Cook, eden izmed največjih prekomorskih raziskovalcev, je odkril ta otoški obroč 24. decembra 1777 na svojem tretjem velikem morskem potovanju. Cook je po nalogu angleške admiralitete iskal severnejšega prehoda iz Atlantskega v Tihoročje, ker je bil južni okoli rta Dobre nade preveč od rok in so gospodje v Londonu mislili, da se mora njihovi trgovini odpreti ugodnejša pot. Takega prehoda ni bilo, pač pa je angleški morjeplovec naletel na omenjeni koralni otok. Bil je sicer razočaran, ker na otoku nikjer ni bilo sladne vode, s katero se je bil nadejal založiti svoje ladje. Otok pa je ohranil svoje pobožno ime, dasi se je izkazal brez vode in brez prebivalcev. Danes živi na njem nekaj desetnih ljudi, ki se preživljajo s tem, da kopljejo guano, v stoletjih nakopičeni ptičji gnoj. Negostoljubni otok spada pod oblast svetovnega britanskega imperija.

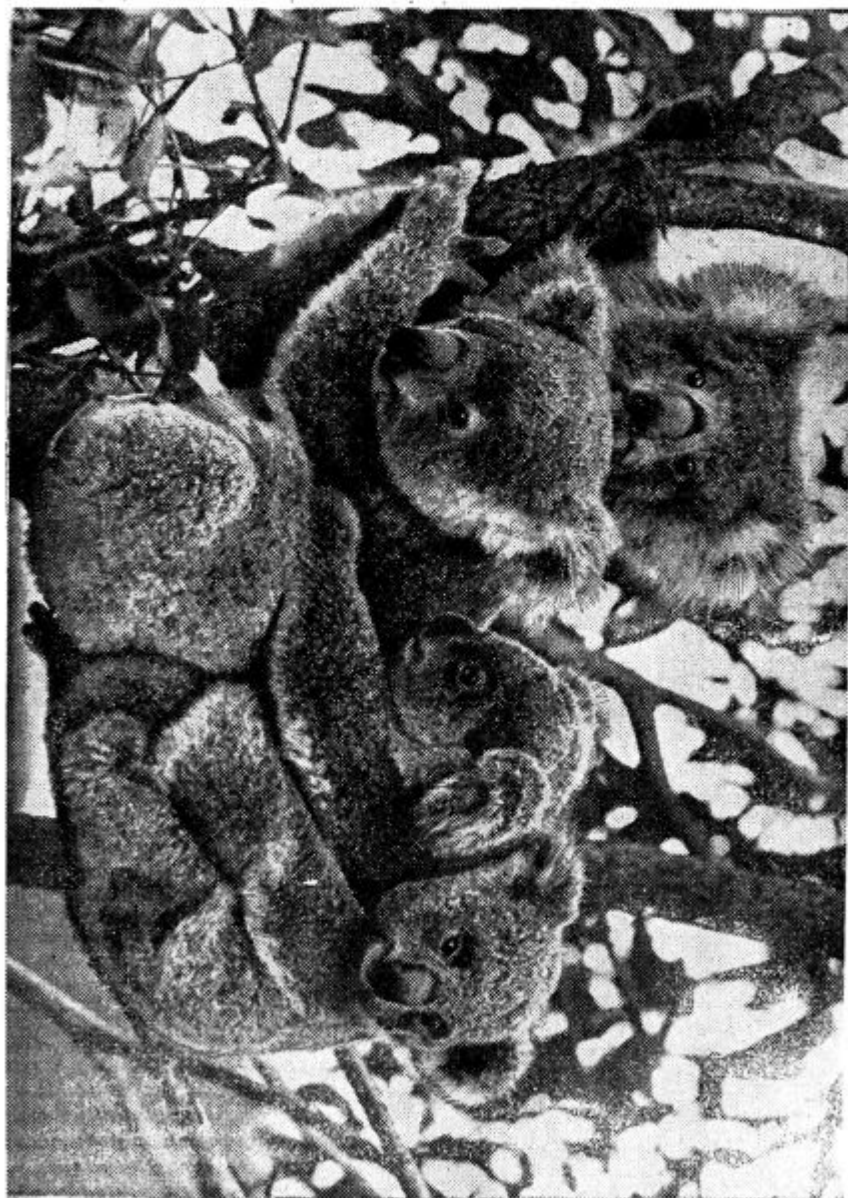
Če napravimo na zemljevidu ogromen skok iz tega tropskega okolja in se ustavimo v krajih večnega ledu južne tečajne celine, naletimo ob obali južne Viktorijine dežele na Mount Christmas (Božično goro), visoko 1889 m. Kapetan Scott je na svoji veliki odpravi v kraje

ob južnem tečaju 1. 1902. o Božiču odkril to goro, ji določil višino in jo krstil po velikem krščanskem prazniku. Kmalu zatem se je moral vrniti, ko je bil še 859 km oddaljen od južnega tečaja.

V soseščini južnega tečajnega ozemlja nahajamo Crosetovo otočje, v katerega skupino spada otok Possession. Zaliv na tem otoku, pripraven za pristajanje ladij ima ime Božični zaliv. Otočje je neobljudeno, zaliv pa so tako nazvali skandinavski lovci na mrože,

ki vsako leto posečajo ta odlična lovišča. Božična luka se nadalje imenuje pristanišče na otoku Kerguelen, ki daje lovcem često zavetja pred viharji.

Na avstralski celini imamo dve imeni, ki ste v zvezi z Božičem. Na severozapadu Avstralije najdemo Christmas Creek (Božični potok), rečico, ki je pritok večje vode Fitzroya in Christmas Pool (Božično jezero), samotno napajališče globoko v avstralski puščavi ob vznožju Macphersonovih gora.

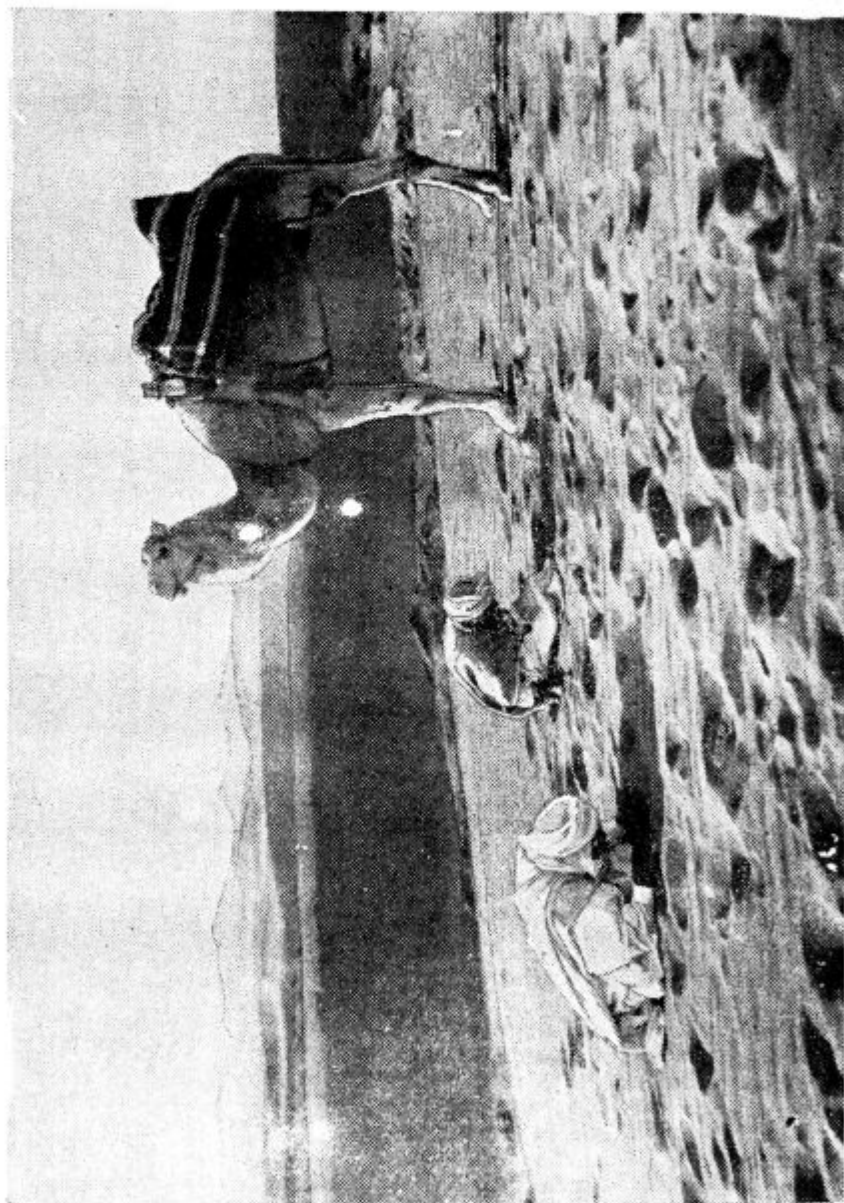
PRAVI RESNICNI MEDVEDI
ne pa morda Igrače so ti medvedki, ki žive po avstralskih gozdovih

V Ameriki imamo Božična jezera (Christmas Lakes) v državi Oregon, na skrajnem koncu Južne Amerike pa je Božična sipina (Christmas Sound) v negostoljubni Ognjeni deželi. Tudi mesto Natal v Braziliji in mesto enakega imena na južnozpadni obali otoka Sumatre sta poimenovani po božičnem dnevu. Tudi v Rusiji je v raznih delih države mnogo krajev z imenom Roždestvenskoje, t. j. Božično. Rusi pravijo Božiču »Roždestvo Hristovo«. Vendar se pri teh imenih ne da reči, da-li so

kraji ustanovljeni ali odkriti baš na božični dan. V nekdanji Vologdski guberniji je kraj s tem imenom, ki je dobil svoje ime po tamošnjem starem samostanu. Druga naselja so dobila ime po prvem naseljencu, ki se je imenoval Roždestvenskij. To ime v Rusiji ni redko, pomeni pa, da je bil prvi nosilec njegov, oseba duhovniškega poklica; taki so si lahko pri sprejemu poklica izbrali novo rodbinsko ime. Njih izbor je padel na praznike, kakor že omenjeni Roždestvenski, dalje Vvedenskij,

MOLITEV V PUSCAVI

Na poti skozi Saharo opravljata muslimanska trgovca svojo pobožnost, obrnjena proti svetemu kraju Mekki

Voznesenskij, pa tudi Bogoljubov, Tihonravov in slično.

Od mnogih raziskovalcev vemo iz njihovih del, da so z veliko radostjo praznovali Božič na svojih oddaljenih potih, ne morda toliko iz posebne po-

božnosti, marveč iz domotožja in zaradi lepih spominov na svoja otroška leta. Tako je na dlani, da so kraje imenovali po prazniku, kjer so jih slavili. Seveda ni vsaka taka prireditev ostavila sledu na zemljevidu. h. tk.

INTERMEZZO IZ OPERE KSENIJA

VIKTOR PARMA

OB DESETLETNICI SMRTI SKLADATELJA PRVE SLOVENSKE OPERE
FRAN GOVEKAR

Naš oče je umrl! Note je pisal tik do operacije in svoje komponiranje zaključil z beležko: »23. XII. pauseat — operacija.« Uro nato se je izvršila operacija, a 48 ur nato je padel v agonijo in kmalu izdihnil.«

S temi besedami mi je sporočil prijatelj sin Bruno nenadno katastrofo, ki je pahnila v grob moža najbolj vedre duše in največje skladateljske plodovitosti, kar jih je ustvarjalo doslej za slovensko gledališče. A njegove opere in operete so dolga leta polnile večer za večerom tudi zagrebško, osiješko in še marsikatero drugo hrvaško in tudi češko gledališče.

Deset let je minulo, odkar je umrl skladatelj prve slovenske opere, komponist štirih slovenskih oper in štirih operet, 20 velikih in večjih skladb za orkester, več vokalnih in orkestralnih točk za gledališke igre, kvarteta za instrumente, številnih moških, ženskih in mešanih zborov, solospjevov, dveh balad za mešani zbor z orkestrom in velikega števila koračnic in plesnih skladb. Umrl je idealno nesebični ustanovitelj in voditelj orkestrrov v Kranju, Krškem in Kamniku, ustanovitelj in voditelj glasbenega založništva »Struna« v Mariboru ter častni dirigent mariborske opere in operete.

VIKTOR PARMA (v nov. 1924)

Deset let je mrtev ta izredno delavni glasbeni mojster in do zadnjega diha neumorni propagator slovenske, jugoslovenske in občešlovanske glasbe. Mrtev je in malone pozabljen! Edini Maribor je ostal zvest Parmovemu spominu: saj uprizarja njegova dela vedno

iznova, Ljubljana pa ga je črtala z repertoarja, in med neštevilom cest, ulic in zagat še ni našla nobene za Parmovo ime!

Jugoslovenska in italijanska kri ter italijanska in nemška vzgoja, pa globoka, zavedna ljubezen do slovenskega in hrvatskega naroda so izoblikovale Parmovo dušo in njegov človeški in umetniški značaj. Rojen je bil v Trstu 20. februarja 1858 kot sin Slovence Parme in Matilde de Mattei. Oče mu je umrl kot policijski svetnik v Metliki, mati, hči majorja francoske armade, pa je bila rojena v Gradcu in vzgojena v Benetkah, kjer se je tudi poročila.

Mali Viktor je preživel mladostna leta v Trstu in Benetkah ter je hodil v ljudsko šolo na Reki in v Zadru; gimnazijo je posejal v Zadru, Novem mestu in zadnji dve leti v tirolskem Tridentu, kjer je maturiral. Juridične študije je dovršil na dunajskem vseučilišču, l. 1881 praktical pri policijskem ravnateljstvu v Trstu in naglo prestopil k vladnemu predsedstvu v Ljubljani. Kakor včasih očeta so nato tudi Viktorja premeščali iz kraja v kraj; služboval je v Kočevju, Kranju, Krškem, Postojni, Logatcu, Kamniku, v Črnomlju in Litiži ter bil končno med vojno kot vladni svetnik podlo ovaden, vržen v zapor in predčasno za kazen, ker se je predrznil rahlo izraziti svoj dvom glede končne zmage Nemčije in Avstro-Ogrske, upokojen.

Z glasbo se je bil začel temeljito baviti že v Zadru ter se je učil igrati na gosli, cello in klavir. Še kot dijak je sodeloval na koncertih in igral tri leta violino ali cello na tamošnjih opernih predstavah. V Tridentu je muzical dalje in celo že komponiral za orkester. Na Dunaju je kot pravnik redno hodil na predavanja genialnega Brucknerja ter preživljal večino večerov na predstavah dvorne opere in operetnih gledališč.

Stopivši v uradniški poklic, se je lotil ustanavljanja civilnih orkestrrov, ki jih je sam vežbal in dirigiral, hkratu pa zalagal z lastnimi skladbami. Kadar koli je utegnil, je prihajal v Ljubljano na koncerte, operne in operetne predstave ter izkoriščal svoje dopuste, da se je vozil na koncerte in predstave v Zagreb, Gradec ali celo na Dunaj, da se je učil in da je užival najboljše muzikalne priredbe. Seveda so mu birokrati hudo zamerjali, da je bolj ljubil

glasbeno in pevsko umetnost, nego uradno pisarno. Naravnost zaničevali pa so ga cmokavzarski paragrafarji, ker se je kot c. kr. vladni uradnik tako omadeževal, da je celo sam komponiral in javno muzical. Tako je bil šele leta 1901 v Črnomlju končno imenovan za okrajnega glavarja.

Viktor Parma pa je za svojo nad vse ljubljeno glasbo in skladateljstvo tiho prenašal vse krivice in preganjanja; narava ga je obdarila z neusahnim humorjem, in za klavirjem, na dirigentskem podiju ali med pevci je pozabil na vse tegobe. Vedno in povsod ljudomil, ustrežljiv in topel kot uradnik, je bil na vseh svojih službenih mestih izredno priljubljen ter je imel v vseh krogih in ljudskih slojih same prijatelje in spoštovaltelje, a prav nikjer nobenega sovražnika. Z dovtipi in ljubeznivo veselostjo je izkušal reševati najbolj težke in zoprne zadeve, in navadno jih je rešil. Bil je bela vrana med črnimi krokarji avstrijske birokracije: blag, plemenit demokrat v službi, vedno skrbet

Grobnica Al. Pauschina pri Sv. Križu v Ljubljani, kjer je pokopan Viktor Parma

za korist ljudstva, gentleman in kavalir med gospodo.

Dne 15. febr. 1895 smo imeli krstno predstavo prve Parmove in sploh prve slovenske opere »Urh, grof Celjski«. Zakaj Parma je bil prvi, ki nam je dal glasbeno seriozno, v velikem slogu zloženo opero nacionalnega značaja brez proze, dočim smo imeli pred »Urhom« le operete in spevoigre. Že prve dneve 1. 1897 so uprizorili Parmovo drugo opero »Ksenija« z velikim in trajnim uspehom. Orkestralni intermezzo je postal popularna točka koncertov in »Ksenijo« so uprizorjali po Sloveniji, Hrvaški in drugod dolga desetletja. Naslednje leto 13. oktobra smo čuli prvič Parmovo opero »Stara pesem«, ki so jo radi poslušali tudi v Zagrebu.

Dne 24. marca 1903 je prišla na naš oder prvič prva Parmova opereta »Caricne amaconke«, obenem prva slovenska velika opereta. Uprizorili so jo v Ljubljani, Pragi, Zagrebu in drugje neštetokrat. Dne 3. decembra 1907 smo čuli prvič Parmovo drugo opereto »Nečak«, ki so jo peli še pred Ljubljano v Zagrebu pod naslovom »Lukavi služabnik«. Kmalu nato so peli v Zagrebu še Parmovo opereto »Venerin hram«, ki pa jo je cenzura prepovedala zaradi preveč predrznega libreta in je bila zato tudi v Ljubljani neizvedljiva.

V jeseni l. 1921 smo imeli v Ljubljani premiero Parmove četrte opere »Zlatorog«, a med skladanjem zadnje opere »Pavliha« mu je smrt iztrgala pero izmed prstov.

Parma pa bi bil zložil še več oper in operet, ako bi bil imel le več besedil. A tudi on je leta in leta iskal dobrih libretistov in jih ni našel. Tako je moral semtertja uglasbiti tudi besedila, ki so pokopala njegovo glasbo.

Dne 16. marca 1920 je pisal uredništvu »Slov. Naroda« v roke g. Rasta Pustoslemška:

»Zdaj sem že več mesecev brez kompozitorskega dela, ker nimam libretta za opero. Ali ne bi mogli Vi, velec. g. urednik, preskrbeti meni primerno operno libretto oziroma opozoriti rutinarskega pesnika, da mi spiše in pošlje dobro besedilo za večdejsko opero? V glasbenem oziru za oder v Sloveniji, žalibog, se dela premalo!«

In meni je pisal 23. julija 1920: »Meni se zdi, da pri nas v Jugoslaviji sploh nima nihče pojma, kako strašansko tež-

ko je pisati libretto za opero. Vsak izkušen pisatelj pravi, da napiše rajši 20 dramskih del, kakor en sam libretto za opero. Tehnična stran je najhujša. Le poskusi, dragi Fran, pa boš videl!«

Tako je trpel Parma, ker ni imel librett. da bi jih komponiral in se je včasih oklenil besedila, dasi je bilo šibko. Ko je po aretaciji in upokojitvi zbežal iz Slovenije na Dunaj, je ondi komponiral »Zlatoroga« — zmrzujoč in stradajoč.

Dne 15. decembra 1919 mi je poročal: »Kaj naj Ti pišem? Na Dunaju živimo zdaj po pasje. Ne dobimo niti kuriva, niti živil. Kislo zelje, sladko zelje, pa spet kislo zelje itd. Meso? Moj bog, kilogram govedine okoli 120 K, kilogram konjine 90—100 K. Takšne so približno vse cene. Kdo, če nisi milijonar, tihotapec ali vojni dobičkar, moreš plačati take cene? In šele mi upokojevci! V takih razmerah si lahko misliš, da sem zdaj za vsako delo nespodoben. Ves dan tičimo v kuhinji, kjer daje plinski kuhalnik vsaj malo toplote. Kako naj komponiram!? Oh, preklete bestije, ki so nas pahnile v nesrečo!«

Po županu sem preskrbel izvoznice za živila, katera je sin Bruno odpeljal na Dunaj očetu in materi. Dne 26. septembra 1920 pa mi je Parma pisal: »Končno je prišlo, kar sem si že davno želel: jutri se preselimo definitivno z Dunaja v Jugoslavijo, in sicer v Maribor. Ob tej priliki Ti kličem: prisrčen jugoslovanski pozdrav!«

V Mariboru se je dal takoj vpreči v novo delo: postal je operni korepetitor in častni operni dirigent ter vodja podjetja »Struna«; obenem je komponiral. Bil je zopet veder, podjeten, poln iniciative. Še par mesecev pred smrtjo me je pridušal, naj mu napišem libretto z romantično vsebino, ki si jo je v glavnih potezah zamislil sam.

Kakor strela z jasnega je nanj planila smrt. Slovesno so ga spremili v Mariboru na kolodvor do vlaka, ki ga je pripeljal v Ljubljano. Tudi tu je bil pogreb nad vse veličasten s kolodvora do Sv. Križa — po božiču pred 10 leti..

DIVJI PARADIŽ

MARGITA MATCHES

N A D A L J E V A N J E

Na novega leta dan sem stala na griču Namamula ter gledala na Rabaul pod seboj. Občutila sem, da je moje srce že pognalo korenine v tej zemlji. Bila sem podobna ženski, ki ljubi in se prične zavedati svoje slabosti. Takšna je Nova Gvineja. Vedela sem, da je prišel čas, ko bom morala iztrgati svoje korenine

ket, kričanje množice in odmev glasbe na pihala. V kitajskem mestu so imeli praznik, ko prežene sveti zmaj vse hudobne duhove. Dve procesiji z bobni in cimbalami sta se vili skozi ulice kitajskega mesta. Glavna oseba v procesiji je bil zastavonoša, ki je v tem primeru nosil namestu zastave le ogromno zmajevo glavo, za njim se je pa vlekla dol-

Skupina domačinov na otoku Awar

in zapustiti ta lepi prostor. Tukaj ni nobene bodočnosti. Tu pod vplivom uničujoče lepote umira čut za odgovornost in ambicije. Tropske kraje morate zapustiti brezobzirno, če jih imate še tako radi.

Na ušesa so mi prihajali čudni glasovi iz daljave. Slišala sem pokanje ra-

ga vlečka. Z vsakega poslopja v kitajskem mestu so viseli barvasti papirnati trakovi in vrvice. Zastavonošo sta spremljala dva gibčna pomočnika, ki sta takoj začela mahati z veliko pahljačo, čim se je njegova obleka vnela od ognja, ki je padal z balkonov. Pri vsaki večji hiši je postal, zažgali so petarde

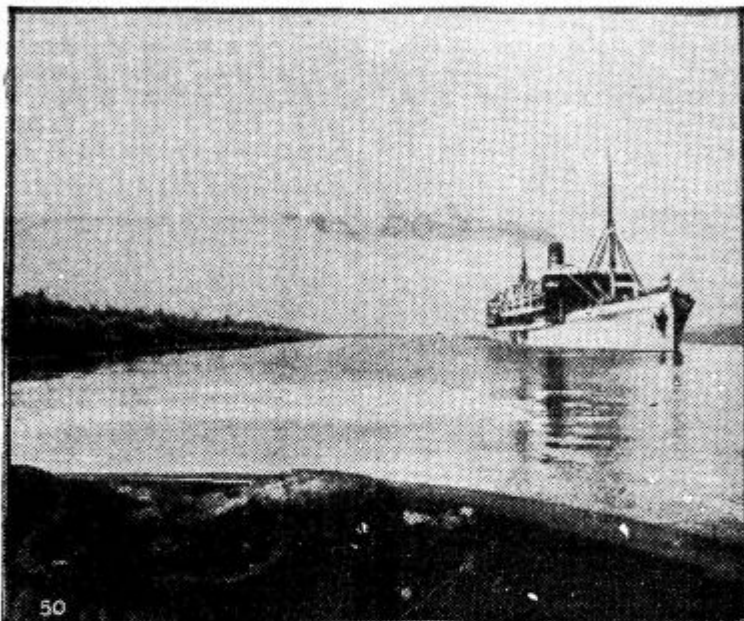
in zmajski vrag je plesal med pokajočimi raketami. Obhod traja več ur.

Srečala sem Saro, ki je tudi šla za procesijo. Skupaj sva šli po cesti Casuarina. Nenadno se je ustavila, vzdignila palico in udarila nekega domačina z vso silo po glavi. Obenem je divje zakričala nanj: »Ti, črna svinja!« Zbala sem se, da ga ne bi udarila drugič, kajti zakon je silno strog z belcem, ki se spozabi nad domačinom, toda dečko je

šenje za novi način oblačenja kmalu padlo in gospodična se je vrnila razočarana v Sydney.

Ob krasnem severnem bregu je vstala iz tal nova trgovina. V Salamsui, do koder je redna zračna zveza, so odkrili nove žile zlata in reka avanturistov, ki so hoteli preko noči obogateti, se je povečala.

Tudi melanezijska družba, pri kateri sem bila nameščena, se je pripravljala

50

»Roseric« odhaja

že izginil. Pogledala sem jo nerazumljivo in prva misel, ki mi je prišla na pamet, je bila, da je ponorela. Zdelo se mi je, da jo je dotični možakar pod vplivom kričavega spreveda ali celo pijače nagovoril, kar je najhujša razžalitev, kajti noben domačin nima pravice ogovoriti bele ženske.

Rabaul se je izpremenil, odkar sem potovala med ljubkimi malimi otoki in dokler sem se borila z mrzlico v bolnici nad mestom. Stala sem pred hišo, kjer sem imela službo, ko sem prišla v Rabaul. Poleg trgovine je uredila neka mlada Avstralka salon za nego kože in las. Na »Marsini« je dopotovala druga mlada dama iz Avstralije, ki je priredila razstavo oblek, klobukov in čevljev v evropskem hotelu. Toda svila se ne drži dolgo v tropskih krajih in vlaga napade takoj tudi najelegantnejše plesne obleke in klobuke. Tako je navdu-

na reorganizacijo svojega poslovanja. Uvažala je uradnike z »juga«, zelene mladeniče, ki niso vedeli ničesar o tropskem življenju, ki so pa radi govorili o teh krajih »neomejenih možnosti«. Za nekaj močnih značajev, ki se bodo preborili s pridnim delom in ki se bodo znali upreti skušnjavi pijače ter postali pionirji nove civilizacije, je tod nedvomno bodočnost. Toda za slabiče je ni.

Pravi Rabaul se je pa le malo izpremenil. Domača straža je še zmerom korakala strumno vsako jutro in vsak večer po Kazuarini. Ob deževnih dneh so postajali domačini ob robu ceste, pokriti z bananovim listom, dočim so njihovi gospodarji nadaljevali svojo pot pod pestrimi papirnatimi japonskimi dežniki.

Ponudili so mi spet mojo prejšnjo službo. Sprejela sem jo za kratek čas.

V treh mesecih se je popolnoma izpremenilo osebje. Celo Sari so odpovedali, ker je povedala ravnatelju, kaj misli o njem in njegovi ženi.

Začela me je napadati malarija. Spoznala sem, da sem postala žrtev zastarele malarije, ki se pojavlja vsakega drugega dne redno kot ura. Začelo se me je polasčati domotožje. Sklenila sem, da odidem.

Teden dni pred svojim odhodom sem se nekega jutra zbudila ter zagledala majhen tovorni parnik. Bil je ves izpran od dežja in tudi ne preveč čist, toda zame je bil zelo prijeten pojav. Še istega dne sem se sestala z gospodarjem »Roserica« v evropskem hotelu. Takoj sem mu predložila svojo prošnjo. Problem je bil precej težaven, ker kapitani takih ladij nimajo radi ženskih potnikov. Po dolgem prigovarjanju, ko je bil že utrujen od mojih neprestanih prošenj in mojega žalostnega položaja tako daleč od svoje domovine, se je le vdal. »Dobro,« je rekel, »lahko vam pomagam samo na en način. Vpišem vas med ladijsko posadko in tako vas lahko pripeljem do Singapurja. Do tam vam pa prepustim svojo kabino.«

Izračunala sem, da me bo vzel s seboj do Marseilla, če bi že enkrat prišla

do Singapurja. In tako se je tudi zgodilo. Do Marseilla smo rabili 50 dni. Na poti smo se ustavili še v Port Saidu in Suezu. Potovali smo skozi bajne vode, okrog Nove Gvineje, skozi Dampierovo ožino, med Bandskim, Floreškim in Javanskim vodovjem. Obšli smo Vzhodno Indijo, arabsko obalo in prišli slednjič v Sredozemsko morje.

Odpotovali smo na večer. Izza ognjenika se je dvigal mesec... Za nami je zaostala novodošla ladja, stara »Antonia«, ki je prišla po svoj tovor kopre.

Sklonila sem se čez ograjo, kakor bi hotela poslednjič vsrkati vase, kar sem imela rada. Čula sem odmev bobnov v gričih. Glas teh skritih brzojavov je javljal od vasi do vasi, da odhaja »velika bela ladja«. Signalni ognji so goreli tu pa tam v temnih gorah za Rabaulom.

Počasi smo se oddaljevali v široko morje. Prijazne male barčice in luči so postajale vedno medlejše in — zavili smo okrog rta Gacela.

Zbogom Nova Gvineja, zbogom Rabaul!

K O N E C

WEGENER JE IMEL PRAV

Teorija pokojnega raziskovalca polarnih krajev Wegenerja, da medsebojna lega kontinentov ni stalna, marveč da se po nekaterih zakonih nenehoma menjava, je doživela zadnji čas novo potrditev. Pri najnovejšem določevanju pozicije otoka Jan Mayena med Groenlandom in Grumanti so namreč dognali, da se je spremenila tako njegova zemljepisna dolžina kakor tudi širina nasproti merjenju pred 50 leti. Celotni premik otoka znaša v vseh teh letih 1270 m.

UMETNE DIŠAVE

Kemikom se je posrečilo sestaviti že celo vrsto umetnih dišav, ki pa le v redkih primerih dosežajo finočo naravnih ekstraktov. Se pa tudi baš v sestavljanju umetnih dišav narava silno težko posnema. Tako so n. pr. kemiki iz znane dišave ylang-ylang (napačno se nazivlje tudi orhidejno olje) doslej z analizami ekstrahirali že 30 karakteristično dišečih snovi in vendar mešanica le-teh še zmerom ne daje pravega vonja. Edina prednost umetnih dišav je, da so dosti cenejše od naravnih. Ako pa bi hotela industrija posnemati naravne dišave v vseh odtenkih, bi bile umetne dišave spet dosti dražje od naravnih.

USPAVANKA (Rasmus-lesorez)

RUDOLF FRIDERIK KNAPIČ

PROFESOR UNIVERZE V LIZBONI — PORTUGALSKO-SLOVENSKI STIKI

A DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

Toda preidimo k našemu naslovniku, ki je od posvetnjakov poleg Velbiča najpomembnejši člen, spajajoč Samovo dedovino s prastaro Luzitanijo. Iz kataloga ljubljanske realke posnemam, da se je R. F. Knapič rodil 1. IV. 1890 pri Sv. Antonu (Rajhenburg) kot sin nadučitelja in 1. 1909 izvrstno maturiral. Vse ocene, tudi neobvezna angleščina, so »sehr gut«, kar je danes »odlično«, pri francoščini pa je še dostavek: bei hervorragender Leistung. Njegovi učitelji, kolikor jih poznam, ga ne morejo prehvaliti. Od njih in od Knapičevih znancev sem zvedel, da je po višjem tečajnem izpitu odšel na Dunaj študirat na eksportno akademijo. Tik pred vojno je na ta zavod prišlo vprašanje iz Španije, ali bi hotel tjakaj kak absolvent, voljan opravljati nemško, angleško, francosko in drugo korespondenco. Podjetni naš rojak odrine v deželo, kamor je hrepenenje vlekle našo lepo Vido. Ko nekoč oboli, ga neguje portugalski zdravnik in ga potem 1. 1920. odvede s seboj, kjer se naš Ahasver udomači ter postane profesor nemščine na lizbonskem vseučilišču. Tako ima zopet Koseski prav:

V zbor učenih, vede slava,
stopi modri, bistra glava,
vse jezike sveta zna.
Ce zapoje, vse pogleda,
na katedru grom beseda,
zvezde šteje, pravdo da...

Ker se že dobrih 10 let zanimam za portugalsko književnost, sva navezala pisemne stike. Prvo Knapičevo pismo je z dne 27. IV. 1928. Nekoliko podatkov o njegovem delovanju pa poberem iz njegove dolge poslanice z dne 28. IV. 1934:

»...moji opravi ki so nešteti; če bi dan imel 48 ur, bi menda še ne zadostovalo. Toda ne mine dan, da nisem z duhom v domovini. Kdor se je rodil v Posavju, je kronično sentimental. A tudi vas se pogosto spominjam. Res je, da za to skrbite Vi sami, ker mi dosledno pošiljate novice... Tudi jaz storim tu, kar morem, čeprav ne toliko, kolikor bi hotel. Vem, da »amor com amor se paga«, in tako poskušam vse mogoče, da se na Portugalskem čuje kaj o Jugoslaviji... V tedniku »Zis« pišete: »Čudim se, zakaj španci nič ne store, da bi se nam približali, medtem ko Portugalci ugibajo, kako bi osnovali lektorat za svojo materinščino na naših univerzah«. — To je res, a umeli boste ta na videz zagoneetni pojav, ako pomislite, da sem jaz tudi »chefe do Serviço de relações externas e de informação pedagogica da Junta de

R. F. KNAPIČ

Educação Nacionala.³ Potemtakem sem avtor vseh pisem, ki vam jih pošilja imenovana Junta. In ker moji iniciativi niso postavljene meje ter imam povsem proste roke, je naravno, da ugibam, kako bi osnoval lektorat itd... V prihodnjem zimskem semestru se osnuje portugalski lektorat v Pragi in najbrže še v Varšavi, ali pa v Lvovu. Gotovo pa na Dunaju. Zanimivo bi bilo, ustanoviti ga tudi v Ljubljani. Ker sem šef tega »serviço«, je trdno, da se prej ali slej stori kaj konkretnega v tem oziru.

Po kramljanju o naših nekdanjih in sedanjih književnih razmerah izraža moj dopisnik željo, da bi mu svetoval kako Meškovo novelo za portugalske čitatelje. G. šestdesetletnik mu je v ta namen poslal eno izmed svojih zbirk.

V nekem smislu ga miče življenje Kristofa Kolumba, ki je bil Portugalec, kakor se glasi portugalska domneva. Vendar naj omenim, da je nedavno Francoz Maurice Privat izdal biografijo velikega odkritelja, ki je bil po njegovem naziranju ne Italijan, ampak španec, dobro podkovan v portugalsščini (Slovenec, 4. I. 1934).

»Portugalska in Jugoslavija sta dve državi, ki nimata menda nikakih trgovinskih stikov. Vse, kar se piše tukaj o vaših razmerah in tam o naših, je le idealna

³ O tej ustanovi glej Zis 23. IV. 1933.

kulturna propaganda. Kljub temu vas bo mogoče tole zanimalo: Pred meseci se je tukaj ustanovil Urad za narodno propagando, ravnatelj mu je novinar Antonio Ferro, ki je pred nekaj leti interviewal kralja Aleksandra v Beogradu. Ferro je baje srbskega, t. j. židovskega pokolenja, praded mu je bil še Eisen...«

Nekaj izrednega je, da je tujec Knapič v Junti, povrh pa še načelnik vse prosvetne propagande! Tako je tudi edini inozemec pri Narodni banki, kjer ureja francosko izdajo publikacije »Boletim do Banco de Portugal« in pri kateri je bil v zadnjih letih zaupni tajnik njene delegacije pri glasoviti pravdi, ki jo je ta banka imela v Londonu; tako je prišel celo v velmožni »House of Lords«. Kljub temu pa naš Posavec nikoli ne pozabi, da se ni rodil na Portugalskem; tako ga najdemo povsod in nikjer. V ospredje se ne rine in ne skuša »blesteti« v prvi vrsti. Nemara je vprav ta njegova skromnost vzrok, da ga vlada imenuje za vse mogoče službene komisije, kakor bi bil Portugalec. Važna je pri tem seveda tudi njegova vsestranska tehnična spretnost. V letih 1916 do 1918. n. pr. je na španskem z opisno geometrijo in matematiko, kolikor se je bil naučil pri prvovrstnem profesorju J. Maziju, po kratki praksi vršil službo tehničnega asistenta pri strojnem inženjerju!

V nekem drugem pismu mi je naznanil, da prevaja na nemščino romane uglednega sodobnika, kakršen je Nuno de Montemór. Za lizbonske dnevnike je omissil že

celo vrsto člankov o Jugoslaviji. Nadalje je v juliju 1928 v dnevniku »Novidades« objavil laskavo oceno slovenskega prevođa: Affonso Lopes Vieira »Amadise« in portugalil kratko pesnitev iz zbirke »Solnce in sence«. Prikazal je tudi Tesnièreovo razpravo o Otonu Zupančiču s sliko vred.

Dne 5. II. 1934 je dnevnik A Voz (Glas) prinesel blizu 300 vrstic o komentirani antologiji »Iz portugalskega pesništva«, ki je izhajala lani v Lj. Z. od maja do septembra. Tudi avtorjevo sliko vidiš na uvodni strani. G. Knapič je spotoma označil naš narod kot najbolj omikan med slovanskimi vejami — o mas culto entre os povos eslavos — označil našo narodno bolečino po mirovnih pogodbah, označil našo govorico, naposled podal vsebino navedene razprave, pri čemer citira dva zgleđa v slovenščini, n. pr.

Rad bi te imel, mladenka,
da ni vmes zaprek:
ti si poln kropilni kamen,
ki sega vanj vse vprek.

Potem pa še uvodno kitico iz Garrettovih »Petero čutov«. Pri »Madrigalu« opozarja na to, da ga je E. de Castro zložil v svojem 13. letu, kakor je sam izjavil Knapiču! Končuje s poročilom, da je znameniti tajnik Junte S. Raposo (danes že mrtev), poslal piscu gorenje razprave priznalno izjavo za njegovo delo. Glej »Jutro« 12. XII. 1933. Clankar sam tudi ne skopari pri pohvali, v uvodu je celo razglasil nekaj stvari, ki niso resnične!

TRGOVINSKO LADJEVJE SVETA

Nedavno je izšla v Londonu Lloydova statistika o svetovnem trgovinskem brodogovju, ki prinaša stanje v letih 1914, 1924 in 1934. Tu je razvidno, da ima največjo trgovinsko mornarico na svetu še vedno Anglija. Njej sledijo Zedinjene države, ki so še v letu 1914. vidno zaostajale za glavnimi pomorskimi državami. Kljub temu nam pove statistika, da je Anglija nazadovala za 6,7%. Poleg Anglije je edino Nemčija nazadovala (28,3%) ter imajo vse druge dežele večje brodogovje kot so ga imele l. 1914. Samo ob sebi je umevno, da je povečevanje v Zedinjenih državah najopaznejši, le-ta znaša namreč 382%! USA sledi Japonska s 188%, tej pa sledita neposredno Norveška in Italija s 103% oziroma 101%. Francoska trgovinska mornarica se je povečala samo za 69%.

V zvezi s temi ugotovitvami je zanimivo zasledovati naraščanje trgovinskih parnikov po velikosti. Kakor je znano, bodo prihodnje pomlad spustili v morje francoski parnik »Normandie«, ki bo imel prostornino 79.000 brutto registriranih ton. V Angliji pa so izročili morskim valovom največjo ladjo sploh. Ima 80 do 85 tisoč br. reg. ton ter 28 kotlov, ki bodo oddajali paro orjaškim turbinam s skup-

nim učinkom 200.000 konjskih sil. Ti dve ladji bosta zasenčili vse dosedanje orjaške parnike, o katerih je splošno veljalo, da stoje na meji rentabilnosti. Izmed obstoječih velikank so »Majestic«, »Beren-garija« in »Bremen« največje. »Majestic« meri 56.600, »Beren-garija« 52.100 in »Bremen« 51.600 br. reg. ton. Zanimivo je, da so vse te ladje bile izdelane v Nemčiji ter je prvi dve (prej »Bismarck« in »Imperator«) dobila Anglija na račun reparacij. Šele na četrtem mestu je italijanski parnik »Rex« z 51.000 br. reg. tonami, ki mu na petem mestu sledi »Europa« z 49.700 br. reg. tonami, nositeljica atlantskega modrega traku. Vsi velikani vozijo in bodo vozili na severnem Atlantskem oceanu. Med temi ladjami se bo vnela kaj kmalu ostra borba za častni »modri trak«. Pred vsemi si ga žele priboriti Angleži z novim veleparnikom, ki naj bi dosegel vprav fantastično hitrost 33 morskih milj na uro (ca. 60 kilometrov!).

tma

ZGODOVINA BOŽIČA

V cerkvenem letu so božični prazniki prvi od treh cerkvenih glavnih praznikov. Po nastanku so pa ti prazniki zadnji v vrsti. Dejanski datum rojstva Jezusovega, ki velja za ustanovitelja te veroizpovedi, krščanstvu nikdar ni bil znan. Znanost še ni mogla točno odgovoriti na vprašanje »Katerega dne je bil rojen Kristus?«.

Rojstni dan Kristusa pade prej v kakšen drugi letni čas, kakor pa v onega, v katerem ga slavimo. Kajti prvič je v Palestini podnebje konec decembra tako neugodno, da se zdi nemogoče, da bi kak pastir v tem času prenočeval s svojimi čredami pod milim nebom. K temu je treba dodati, da so te pokrajine v tej dobi sredi svoje dolge deževne dobe, ko so bila daljša potovanja zaradi neprehodnosti potov in cest skoraj nemogoča. Zaradi tega ni mogoče pritrditi naziranju, da bi se bilo v tem času vršilo

kakšno ljudsko štetje, ki je tedaj često zahtevalo daljša potovanja. Za verska čuvstva končno tudi ni glavna stvar poznati dan in uro Jezusovega rojstva.

Cerkvi je bilo v prvih treh stoletjih vsako božično praznovanje povsem neznano. Ko so kristjani Veliki petek, Veliko noč in Binkošti že davno praznovali, je manjkalo še praznovanje Kristusovega rojstva. Ta pojav temelji v tem, da se je krščanska prabčicina menda s tako silo in zamaknenostjo poglobila v opazovanje in molitev Kristusa, da niti ni raziskovala njegovega rojstnega dne.

Iz potrebe slavnostnega praznovanja življenjskega začetka Kristusa je v drugem stoletju nastal praznik Epifanije 6. januarja (sv. Treh kraljev), ko so praznovali tudi Jezusovo rojstvo, dasi je bilo bistvo praznika Epifanije Kristusov krst.

RAFFAEL

MADONNA della SEDIA

Sele sredi četrtega stoletja je nastal na tapadu nekak pravi rojstni praznik Kristusa, ki se je prav kmalu razširil tudi po vzhodu. V rimskih zapiskih praznikov iz leta 354 je zabeležen 25. december prvič kot Kristusov rojstni praznik. Ko je šest let pozneje (360) škof Libertus posvetil v cerkvi Sv. Petra v Rimu sestro škofa Ambrozija iz Milana za redovnico, je izrekel te besede: »Sama lahko vidiš, kako velika množica ljudstva je prispela sem na rojstni dan tvojega ženina«. Proti koncu četrtega stoletja je b' uведен Kristusov rojstni dan v celotni krščanski cerkvi, z izjemo Aleksandrije, kjer je bil prvič proslavljen čele leta 431.

Zelo primerno po smislu, ki ga kristjani dajejo Kristusu, je bil pa določen 25. december za dan Kristusovega rojstva tudi od strani katoliške cerkve. V celotnem paganskem svetu je bil v času, v katerem kristjani slavijo svoje božične praznike, že tako in tako slavnostni čas. Dnevi sončnega preokreta so se slavili že od najstarejših dni. Egipčani so praznovali v času sončnega preokreta dvanajstdnevno slavnost svojega sončnega boga Ozirisa. Tudi Peržani in z njimi vsi iranski narodi proslavljali slično zimsko slavnost, ki je bila posvečena nepremagljivemu sončnemu bogu Mitri. Tudi Babilonci, Kartažani in Feničani so proslavljali svojega sončnega boga Baala ob nastopu daljših dni. Grki in Rimljani za svojimi vzhodnimi sosedi v tem oziru niso zaostajali. V delfskem svetišču je stala slika boga Dionizija, in 20. decembra so doprinašali tu svečeniki vsako leto tajne žrtve. V Rimu so praznovali od 17. do 24. decembra saturnalijske, v katerih sta bila mir in srečni čas zlote dobe, ki je nekoč po pravljici vladala pod Saturnom, upodabljana na ta način, da je bila razlika med stanovni za nekaj časa odpravljena. Ob koncu saturnalijske je bila praznovana sigillaria, to je slavje slik in lutk. To je bila velika slavnost za otroke, ki so dobili tkzv. sigilla, to je slike in lutke iz zlata, srebra, voska, glin ali testa, s katerimi so trgovali že cele tedne poprej.

Tako so naši današnji božični sejmi že rimskega izvora. 25. december je bil proslavljan kot praznik nepremagljivega sončnega boga. Ko je neki Faustus očital cerkvenemu očetu Avgustinu (umrl leta 430), da praznujejo kristjani rojstni dan sonca samo pod drugim imenom, je slednji to zanikal z izjavo: »Mi ne praznujemo 25. decembra zaradi rojstva sonca, marveč zaradi rojstva onega, ki je sonce ustvaril.«

Ko je prišlo krščanstvo v 7. in 8. stoletju v Nemčijo, so praznovali tam ob času zimskega sončnega preokreta veliko julsko slavnost. Ta nordijsko-germanska zimska slavnost je trajala dvanajst dni. Proslavljali so jo v čast Freyru, bogu luči in toplote. Beseda »jule« znači kolo ali preobrat: kakor se vrtil sonce, tako se tudi sonce spet

povrne. Ob julskem slavju so zaklali mladega belega merjasca, ki so ga delno žrtvovali, delno pa pojedli. Tudi kruh, ki so ga jedli ob tem času in so ga imenovali julski kolač ali julski kruh, je imel obliko merjasca, ki je bil bogu Freyru sveta žival, ali pa je bila vanj samo vtisnjena slika te živali. Oblika božičnega peciva še dandanes v marsičem odgovarja obliki živali, ki so jih ljudje nekoč žrtvovali bogovom. Merjasci, konji, gosi in druge bogovom svete živali krasijo — narejene iz testa — še dandanes božično drevo. Pri kristjanih pa zlasti ovčice-backi.

Kar se pa tiče božičnega drevesca samega, brez katerega si danes prav za prav niti misliti ne moremo pravega krščanskega božičnega praznika, se je ta običaj prav polagoma vrival kot nadomestilo za sveto omelo, brez katere stari Germani niso mogli praznovati julskega praznika. Kakor tvori še danes omela zelenje angleške božične sobe, prav tako so germanski pagani okrasili ob slavnosti zimskega sončnega preokreta slavnostno dvorano in slavnostno jed z vejicami omela.

Najstarše poročilo o božičnem drevescu izvira iz leta 1508. V neki pridigi tedanjega slavnega pridigarja v Strasbourgu, Geilera von Kaiserberga, je nanesel govor na izjavo: da je treba odpraviti okrasitev sobe z vejicami jelke ali smreke kot pagansko božično navado. Luther n. pr. še ni poznal božičnega drevesca.

Okrog leta 1600 katoliška cerkev ni bila več proti božičnemu drevescu. Kakor javlja Joseph Geny v svoji kroniki, so bile postavljene na božični večer v gosposki sobi v Schlettstadtu »maye«, t. j. jelkina oziroma smrekova drevesca okrašena z jabolki. Na dan Treh kraljev so potem »tresli maye«. Še leta 1654 priporoča strasbourški stolni župnik odpravo »lappalijske«, kar je bilo ime za z »lutkami in sladkorjem« obvešeno jelkino drevo. Goethe je proslavljaj l. 1774 v rojstni hiši pesnika Körnerja božič pod okrašenim drevesom, in 13 let pozneje je dopustil Schiller, da mu je njegova Lotte napravila v sobi zeleno drevesce. Dandanes uporabljajo jelkino drevesce skoro po vsem krščanskem svetu, in tudi v Franciji je to drevesce izpodrinilo omelo.

Krščanski Božič je v bistvu samo posnemanje prejšnjih paganskih navad. Pagan, ki so v glavnem častili naravo in naravne sile in s tem stvaritelja in hranitelja zemlje — sonce, so proslavljali po najdaljši noči ob nastanku zime 23. decembra, v teh dneh zopetni preokret sonca in z njim bližajoče se dni naraščajoče toplote in luči.

KAZALO ZA 16. KNJIGO

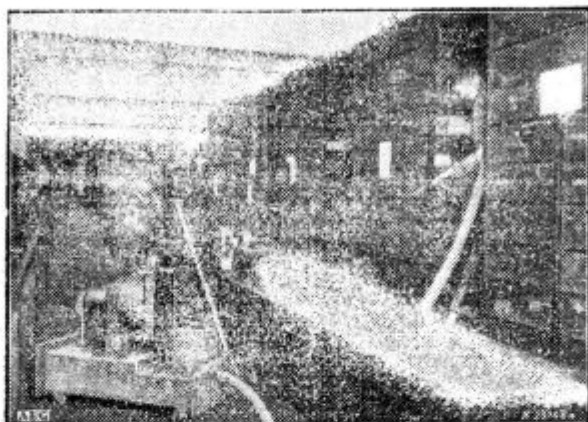
Temu zvezku je priloženo vsebinsko kazalo za 16. knjigo

TEHNIČNI OBZORNIK

INDUSTRIJSKI PRAŠILEC

»Prašilec« je skrajšano ime za »industrijski sesalec prahu«, ki ga uporabljamo za čiščenje prašnih industrijskih obratov: tekstilnih, tobačnih in pohištvnih tovarn, mlinov itd. Ker navadni razpraševalci stanovalj zaradi svoje majhne učinkovitosti,

pomočjo centrifugalnega prezračevalca istočasno s prahom vsesava tudi zrak, se le-ta očisti v filtrih iz tkanine, ki so nameščeni v spodnji posodi. Kolesje ventilatorja, ki more v sekundi izsesati do 900 litrov zraka s prahom vred, žene jeklen motor z učinkom 3.5 ks.

omenjenim veleindustrijam ne zadoščajo, so sestavili tehniki večje priprave, ki obvladujejo vsakršno množino zaželenega in nezaželenega prahu. Pomisliti moramo, da je tudi prah lahko dragocen (na pr. kovinski in tobačni prah).

Prašilec je nameščen na premakljivih kolesih. Spodaj nosi posodo za vsesani prah, ki je ločena na dva dela. Sprednji del nosi cev, po kateri pride prah v posodo. V tem delu se izločavajo debelejši kosmiči prahu. Zadnji del pa sprejme preostali finejši prah. Ker razpraševalec s

Na mestu, kjer s precejšnjim pritiskom izločava priprava »razprašen« zrak, moremo namestiti cevni nastavek, ki omogoča »brisati prah« na nedostopnih strojnih delih. V tem primeru moramo z zaklopko izločiti spodnji posodi za prah.

Ker nam besede ne pojasnjujejo dovolj priprave, prinašamo dvoje slik. Na prvi sliki vidimo prerez skozi napravo; iz nje ga moremo razbrati način prašilčevega delovanja. Na drugi sliki vidimo prašilec na delu v ozkem tovarniškem skladišču za nadomestne strojne dele. (tma)

R A D I O

RAZVOJ RADIOINDUSTRIJE V MINULI SEZIMI

Letošnje leto ni prineslo nobenih bistvenih novosti. Kajti radioindustrija je stvorila večinoma vse, kar je sploh dosegljivega in po današnjem fizikalnem in tehničnem znanju izvedljivega. Zato tudi v bodoče ne smemo pričakovati večjih izprememb. Morebitne izpremembe bodo le: boljše, solidnejše in morebiti cenejši izdelki, ki bodo z večjo zanesljivostjo in vztrajnostjo služili kupcu nego dosedanji. V zadnjem času so bili namreč izdelki zaradi hude konkurence izdelani preveč površno in iz slabega materiala. Napredek in izkustva minule sezije moremo torej izraziti v stavku: Ker je izmeničen tok končno veljavno izpodrinil anodno baterijo in akumulator, je nastal tudi v radioindustriji zastoj, ki ga bodo mogle odpraviti le polnovredne priprave.

RADIO NA PODMORNICAH

Najnovejša pridobitev za plovbo pod vodo so priprave, ki omogočajo 12 do 15 metrov pod vodno gladino se nahajajoči podmornici merjenje morske globine in oddaljenosti od obrežja. Če pomislimo, da so bili dozdaj častniki na podmornicah glede določevanja smeri odvisni edino od magnetne igle, ki ni mogla meriti niti vodnih tokov niti silo vetrov, moremo šele spoznati, kako velik pomen ima nova iznajdba. Podrobnosti o oddajni pripravi, ki naj dvigne bojno moč najmočnejšega orožja na in v vodi, nam niso znane; vemo samo, da je antena, ki oddaja električne valove precej velika ter ima obliko astronomskega daljnogleda.

ČLOVEK IN DOM

OTROCI IN GOSPODINJSTVO

Čim stopi prvorojeno dete v družino mladega zakonskega para, se način njunega življenja bistveno izpremeni. Prostost, udobnost, brezskrbnost, mir in red, vse to pride takoj nekako iz tira. Marsikateri ugodnosti se je treba odreči, kajti otrok poseže globoko v bistvo vsake družine. Glavno skrb prevzame takoj seveda mati-gospodinja, kateri pa ne sme biti mar samo trenutna ugodnost malega deteta, ampak mora skrbeti za ves njegov nadaljnji razvoj. Biti mora takoj tudi pametna vzgojiteljica ter spretna in pametna gospodinja. Že pri prvem otroku se mora globoko zavedati svojih velikih nalog kot mati in gospodinja, če noče, da nastane v njenem gospodinjstvu kaos in ji otrok že v svoji prvi mladosti ne zraste čez glavo.

Z vsakim nadaljnjim novim prirastkom družine, se nevarnost kaosa v hiši stopnjuje, zato je važno, da si mati-gospodinja že pri prvem otroku osvoji zdrava načela vzgoje in gospodinjstva, da ohrani potrebni mir in red, ki sta v družini prav tako potrebna, kakor hrana.

Dokler je dete še v zibelki, so v splošnem red, snaga in mir še nekako varni pred njim. Toda čim začne samostojno hoditi, je že marsikaj pred njim v nevarnosti in marsikaj nevarno tudi detetu. Z nedolžno kretnjo zagrabí za namizni prt, ga potegne z mize in z njim vred zropota morda marsikdaj dragocen predmet, ki je stal na mizi, na tla in se ubije. Nепrestano vikanje: »acc«, »to se ne smee«, »пусти to«, »пусти ono«, dela polagoma otroka nervoznega, pa tudi mater, če neprestano trepeta, da bi otrok česa ne poškodoval. Vsaka mati se mora že s tem sprijazniti, da je treba otroka postaviti v tako okolje, kjer se sme brez nevarnosti prosto gibati. Ne bo ga posadila na dragoceno preprogo in mu dala čokolade ali marmelade. da bi potem z umazanima ročicama grabil okoli sebe in mazal vse, kar mu pride pod roko. Tudi na telesno snago je treba otroka zgodaj navaditi. Pri normalno razvitem, zdravem otroku je to mogoče že v 5. mesecu njegove starosti.

Večji otrok, ki je že samostojen v hoji, pozna svoje igranje in razume govorico, se mora že navajati na to, da po končanem igranju, preden odide na izprehod ali zvečer spat, pospravi sam svoje igranje. Zgodaj mu mora biti za to dodeljen primeren prostor, kjer hrani svoje igranje, kajti to je prvi uvod v redoljubnost. Od igranja, ki velja zanj delo, preide s smotreno vzgojo do resnosti dela. Ko pride zanj šolska do-

ba, se igranje umaknejo šolskim potrebščinam, na katere bo dobro vzgojen otrok že z razumevanjem pazil. Če ima otrok pri vzgojen čut za red, ne bo zlepa zaradi nje-ga nemira v hiši.

Če se dečka in deklico zgodaj, vztrajno in smotreno uvaja tudi v hišna dela, da vsak po svojih močeh pomaga tudi k splošnemu redu v družini, bo otroku tudi v poznejših letih v prid. Saj je v vsakem gospodinjstvu vse polno, takih drobnih, neznahtnih a vendar potrebnih opravkov, ki jih otroci v svoj ponos in veliko olajšanje gospodinje-matere lahko opravijo. A pri tem je paziti, da otroci ne smatrajo prav nobenega dela za sramotno in poniževalno, zato se jim ne sme nikoli kakega hišnega dela naložiti »za kazenc«.

U.—a.

RODILO SE JE DETE
(L. Brandenburg — izrezanka)

NEKAJ ZA VSE

Ameriške zavarovalnice so ugotovile, da so ljudje, ki pojedó mnogo mesa, manj podvrženi tuberkulozi nego vegetarijanci.

V rimskem Koloseju, katerega je odprl cesar Tit l. 80. po našem štetju, so imeli vsako leto nepretrgoma skozi 100 dni igre, pri katerih je poginilo do 5000 zveri. Kolosej je imel 80 portalkov in skozi nje je lahko navrelo v gledališče 35.000 gledalcev.

V zadnjem času skušajo z lobanjsko dietmijo poleg migrene zdraviti tudi povečani krvni pritisk.

Normalni želodec meri v dolžino kakšnih 15 cm.

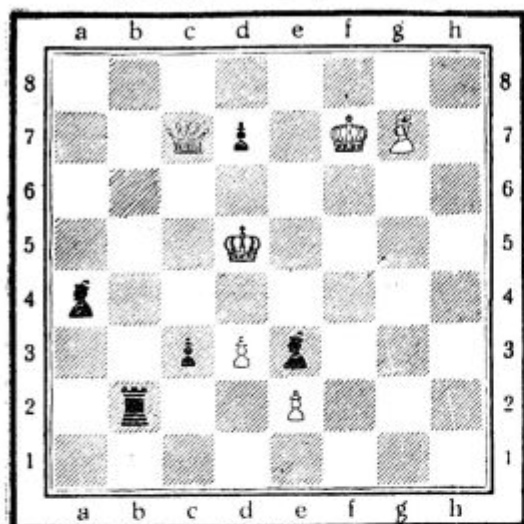
Pljuča nikoli ne oddajajo vsega zraka, zato se z vsakim dihom izmenja vedno le del zraka. Količina tega dela je seveda odvisna od tega, kako globoko dihamo.

Visok krvni pritisk je lahko posledica navadne zdražitve živcev, ki zožó žile in spodbudí srce k močnejšemu utripanju. Takšen pritisk ne kaže tedaj vedno, da je srce bolno.

PROBLEM 102

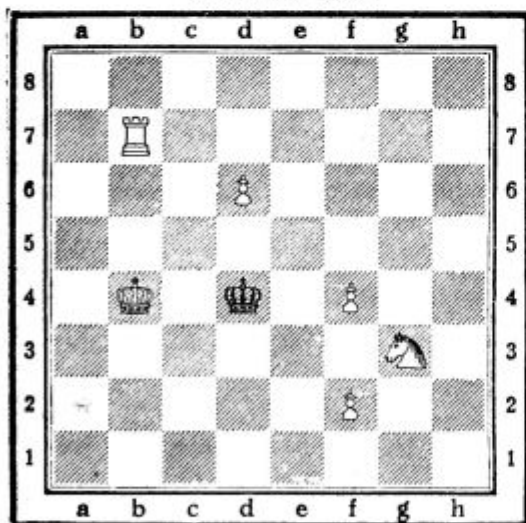
I. Nordlohne (»Tijdschrift«)

Mat v dveh potezah.

PROBLEM 103

V. Pauly (1903)

Mat v 4 potezah.

Rešitev problema 100

1. Sc5—e6. S tem napadom je ustavljeno nevarno vdiranje črnega kralja (na a2) 1. ... Lg4—f2. Črni mora takoj z napadom za belega prostega kmeta sicer si zavaruje beli debitek s Kc1—b1. 2. Kc1—b1! Torej vendar! V tej poziciji skrite problematične možnosti opravičujejo žrtvovanje dragoce-

nega kmeta. 2. ... Lf:g3, 3. Se6—c5. Lep maneuver konja. Sedaj grozi mat s La3. 3. b4—b3, 4. Lh6—f8!, Lg3—e1! (Ako bi iskal tekač zatočišče na robnih poljih h4 ali h2, sledi mat v 2 potezah: 5. Se4+, Ka4, 6. Sc3 mat). 5. Sc5—d3+!, Le1—b4, 6. Lf8: b4+!, a5:b4, 7. Sd3—b2! Sedaj prične usodno obkoljevanje črnega kralja z njegovimi lastnimi kmeti: a6—a5, 8. Kb1—a1, a5—a4, 9. Sb2—c4 mat.

Rešitev problema 101

1. Dd5—h1, Tb8—b6 (a) 2. Tc6—c7+ 1... Tb8—b7 (b) 2. Tc6—a6+! 1... Ka7—b7 (c) 2. Tc6—c7+.

ZA MISLEČE GLAVE

193

Miza, ki se maje

Kako preprečimo, da bi se trinožna miza na neravnih tleh majala?

194

Tekma London-Melbourne

Pri tej veliki letalski tekmi so se držali letalci v splošnem južnovzhodnega pravca. Vzemimo, da bi se neki letalec po kompasu držal natančno južnovzhodne smeri, ne bi dosegel Melbourne, temveč bi ga ostavil ob strani. Potem bi letel, neprestano v isti smeri. Kam bi končno prispel, če bi imel dovolj hrane in bencina za pot okoli sveta?

195

Kako je to mogoče?

Pred kratkim je umrl v svojem 94. letu v Londonu neki mož, ki je v oporoki določil, naj ga pokopljejo poleg brata, ki je umrl pred 150 leti. To je videti nesmiselno, a vendar je resnično. Kako?

Rešitev k št. 190
(Evropska velemesta)

V Evropi prevladuje zapadni veter, ki mu prepuščajo vlogo, da odnaša dim iz tovarniških naprav od mesta.

Rešitev k št. 191
(Račun s kockami)

8 kock je imelo po 3 rdeče ploščine, 36 po 2, 54 po 1, a 27 je bilo povsem belih kock.

Rešitev k št. 192
(Diofantov problem)

Diofantos je prvo število imenoval x , pomnožil jo je s kakršnim koli kubičnim številom in dobil n. pr. $8x$. Drugo število je moral označiti kot x^2 , kajti potem da produkt obeh števil $(8x^3 - 8x)$, prištet k prvemu številu, kubično število $8x^3$. Če naj da ta produkt, prištet tudi k drugemu številu, kubično število, tedaj mora biti $8x^3 + x^2 - 8x - 1$ kubus. $(2x-1)$ 3 enako $8x^3 - 12x^2$ da za $x = \frac{14}{13}$. Torej je prvo število $8 \cdot \frac{14}{13} = \frac{112}{13}$, a drugo število $(\frac{14}{13})^2 - 1 = \frac{27}{169}$.